

Samenvatting Onderhandelingsdossier

Collegeperiode 2022-2026

Stand van Groningen 17 maart 2022

Groningen in kaartbeelden, grafieken en prognoses
Trends, ontwikkelingen en opgaven directies

Inhoudsopgave

De Stand van Groningen in in kaartbeelden, grafieken en prognoses	3	Democratische vernieuwing en participatie	58
Trends, ontwikkelingen en opgaven per directie/domein	39	Wijk/dorpsontwikkeling en wijk/dorpsvernieuwing	61
Vooraf – Mondiale onzekerheden en evt. effecten op Kabinet/Regeerakkoord en de gemeente Groningen	40	Maatschappelijk Vastgoed	62
Sociaal-maatschappelijke ontwikkelingen en opgaven	41	Organisatie en Dienstverlening	64
Ontwikkeling en opgaven op ruimtelijk vlak	46	Randvoorwaardelijke opgaven: Concernbreed, Groninger Digitale Ambitie en Uitvoeringskracht organisatie en voldoende en gekwalificeerd personeel	64
Economische ontwikkelingen en opgaven, Externe betrekkingen en Akkoord van Groningen	50	Ontwikkelingen en opgaven publieke dienstverlening	67
Stadsbeheer	54	Belangrijkste Samenbindende opgaven	71
OOV/Stadstoezicht	56	“State of the region”	74
		Financiële stand van zaken	75

Stand van Groningen

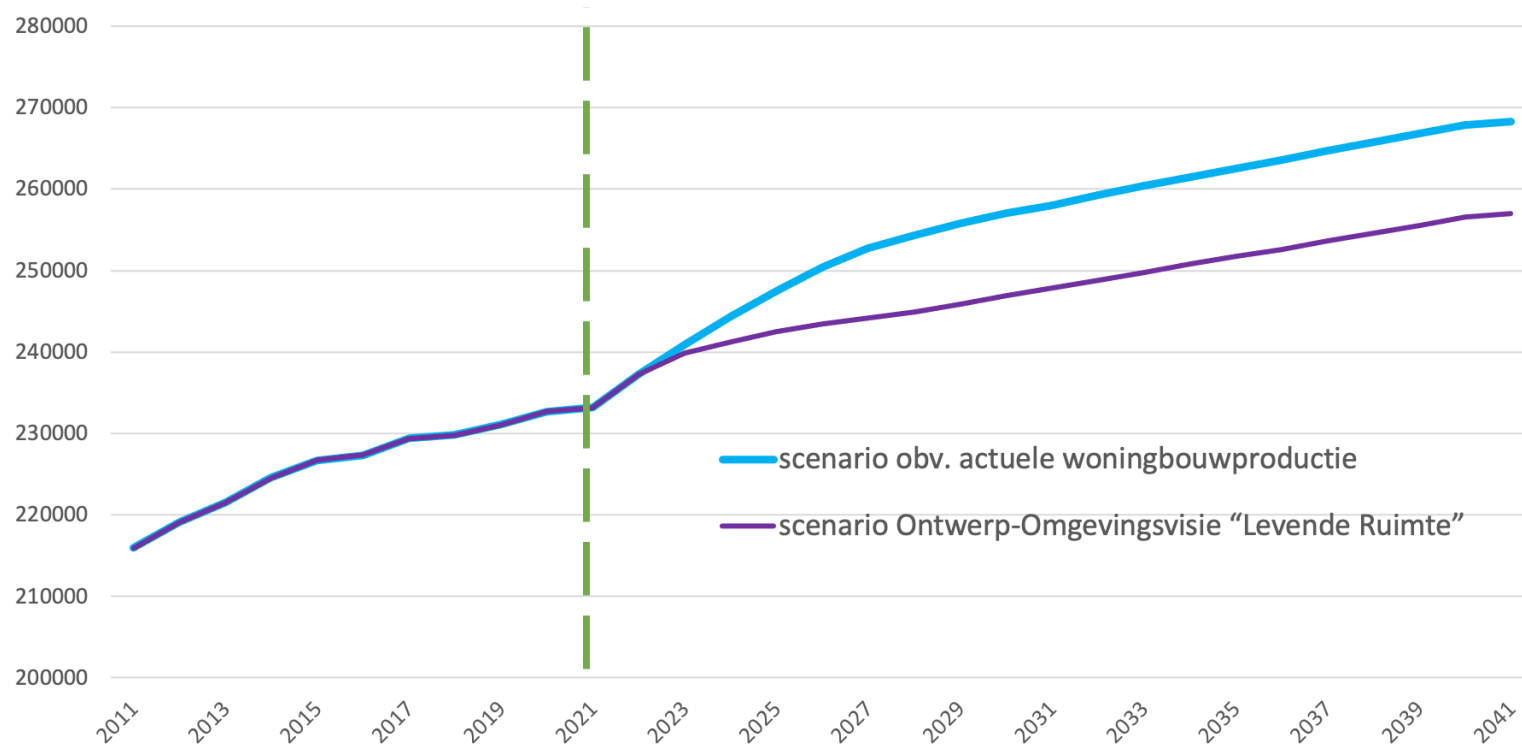
Stand van Groningen

De Stand van Groningen in kaartbeelden, grafieken en prognoses

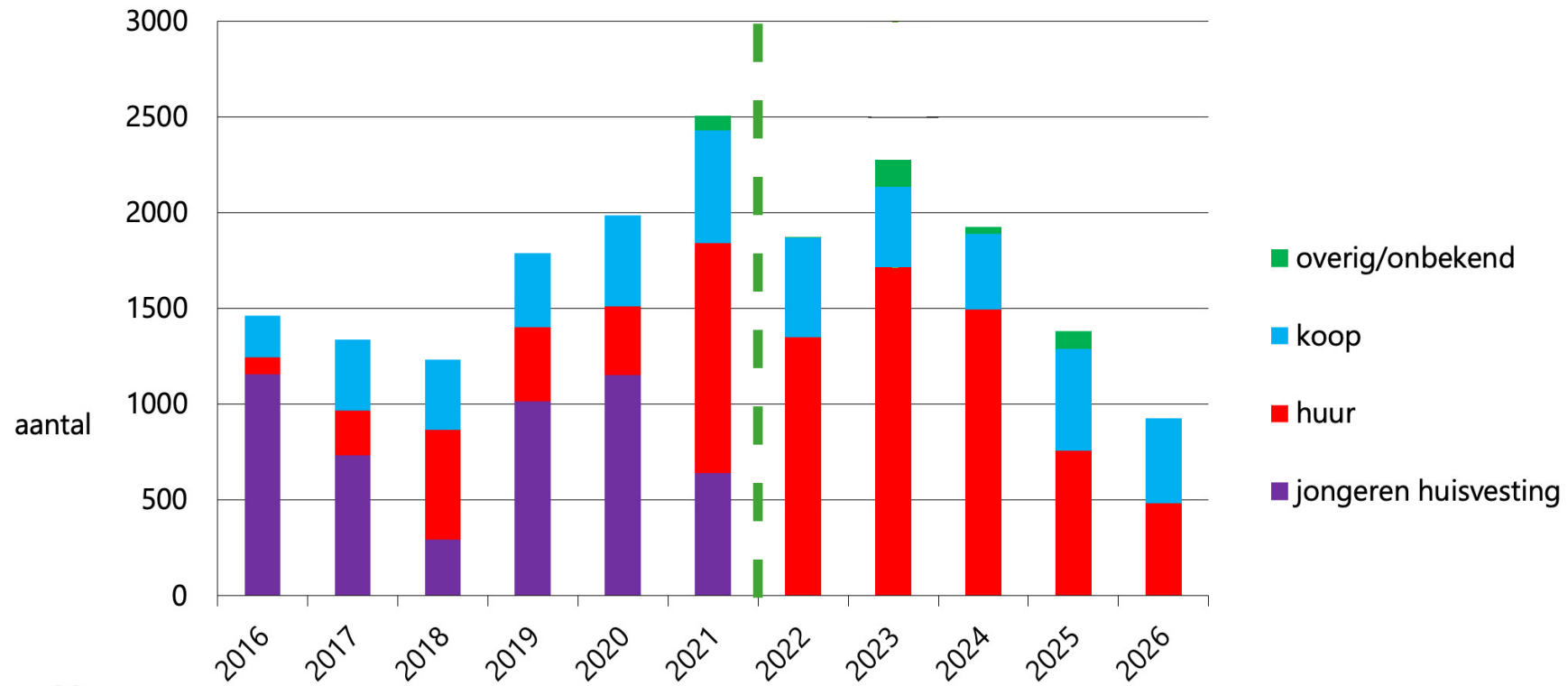
Stand van Groningen

Bevolkingsprognose 2021-2041

Stand van Groningen

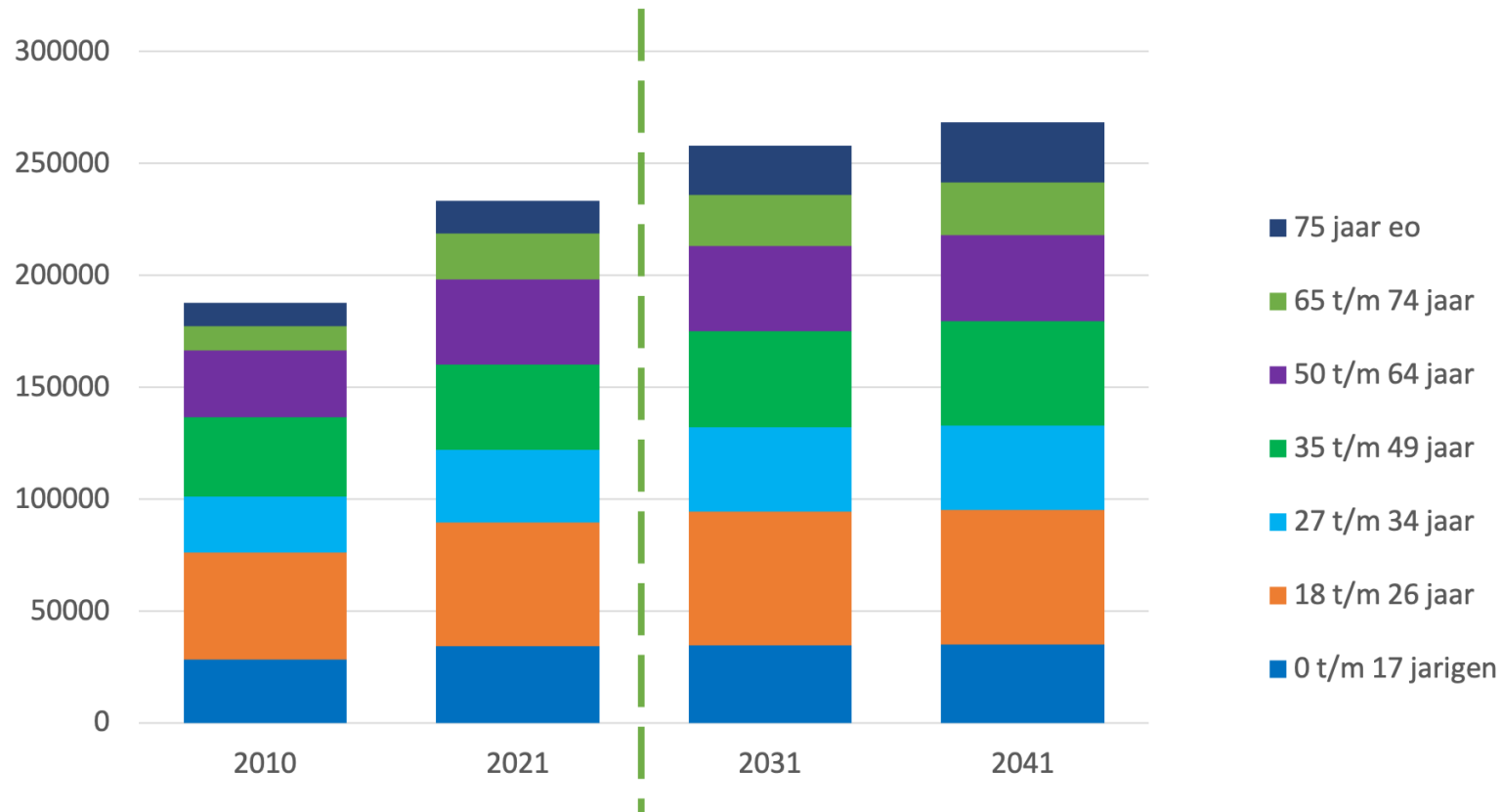
Woningbouwplanning

bron: SO

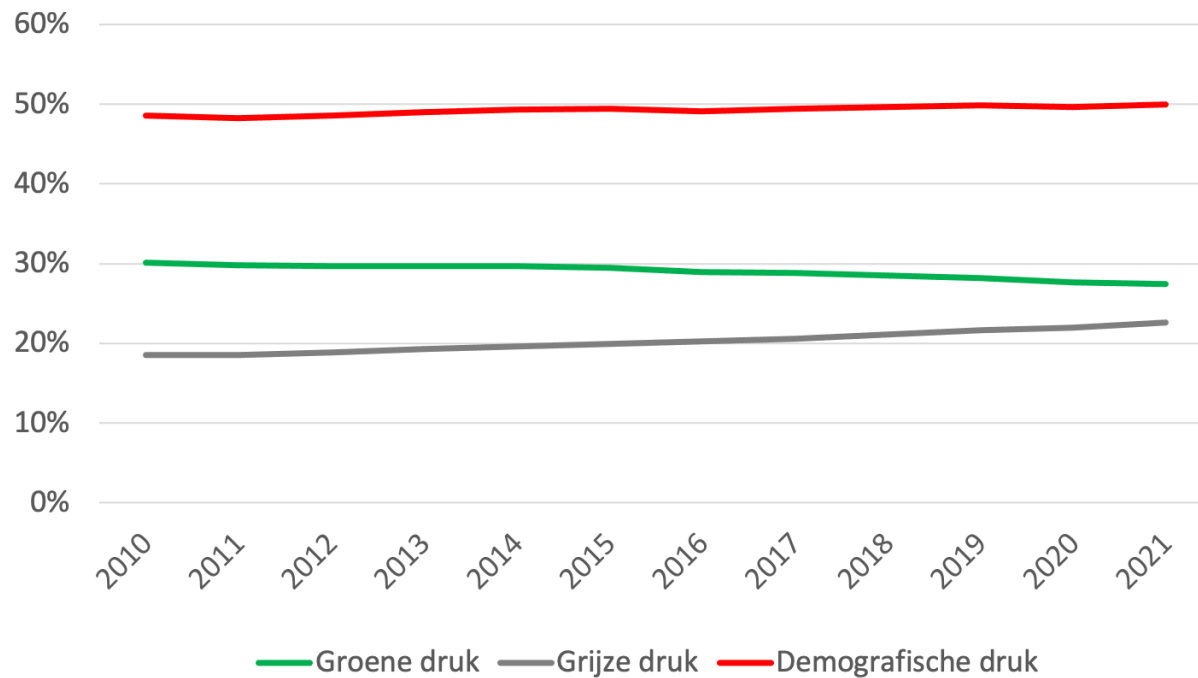
Stand van Groningen

Dubbele vergrijzing

Stand van Groningen

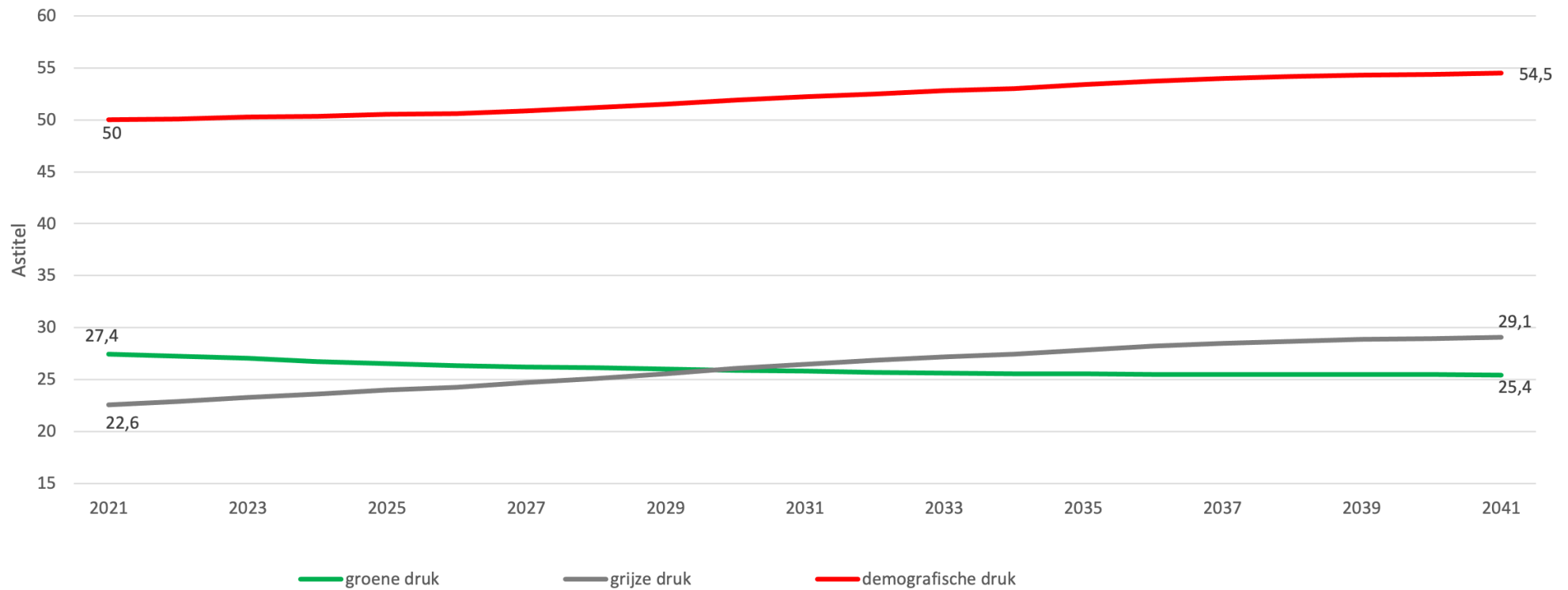
Groene/grijze druk 2010-2021 Demografische druk

Verhouding van het niet-werkende deel van de bevolking tot het werkende deel van de bevolking (omvang van de groepen 0-20 jaar en 65 jaar en ouder ten opzichte van de groep 20-64 jaar).

Stand van Groningen

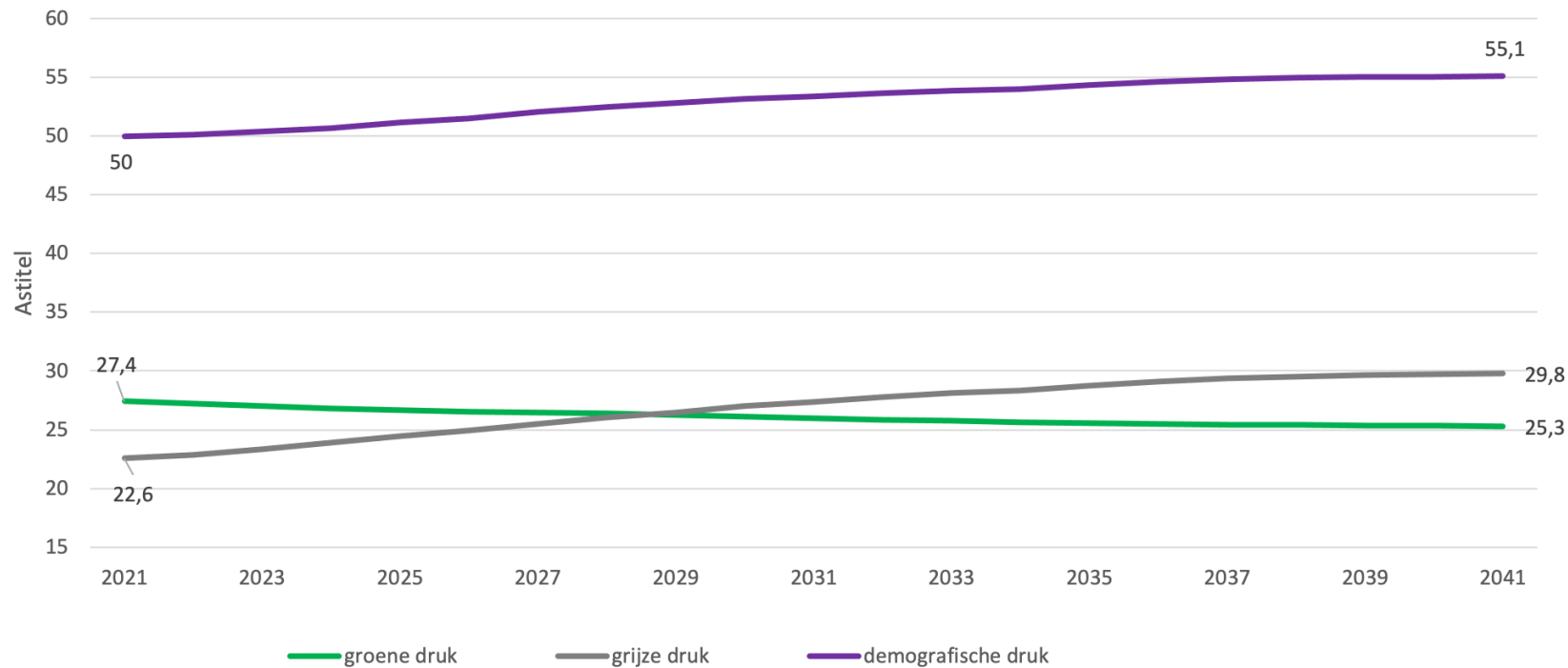
Groene/grijze druk 2021-2041, scenario obv. actuele woningbouwcijfers Prognose demografische druk scenario woningbouwcijfers

Verhouding van het niet-werkende deel van de bevolking tot het werkende deel van de bevolking (omvang van de groepen 0-20 jaar en 65 jaar en ouder ten opzichte van de groep 20-64 jaar).

Stand van Groningen

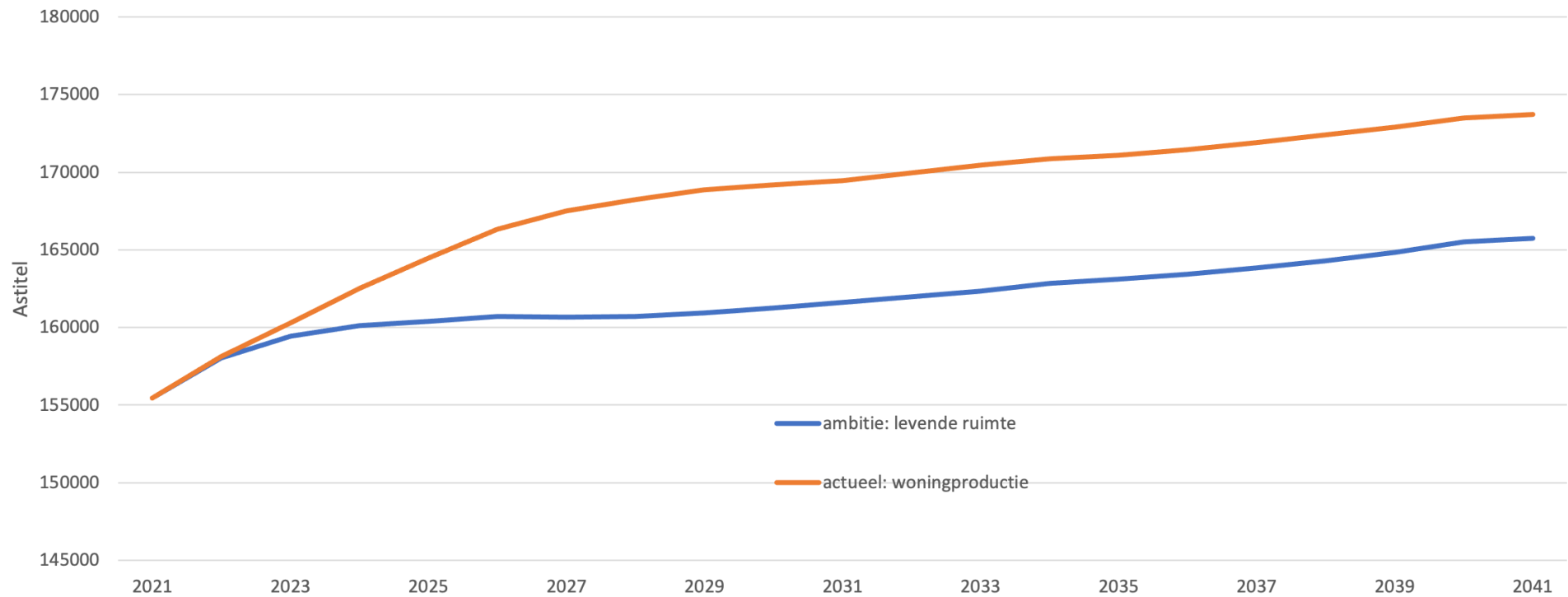
Groene/grijze druk 2021-2041 obv. scenario Omgevingsvisie "Levende Ruimte" Prognose demografische druk scenario omgevingsvisie

Verhouding van het niet-werkende deel van de bevolking tot het werkende deel van de bevolking (omvang van de groepen 0-20 jaar en 65 jaar en ouder ten opzichte van de groep 20-64 jaar).

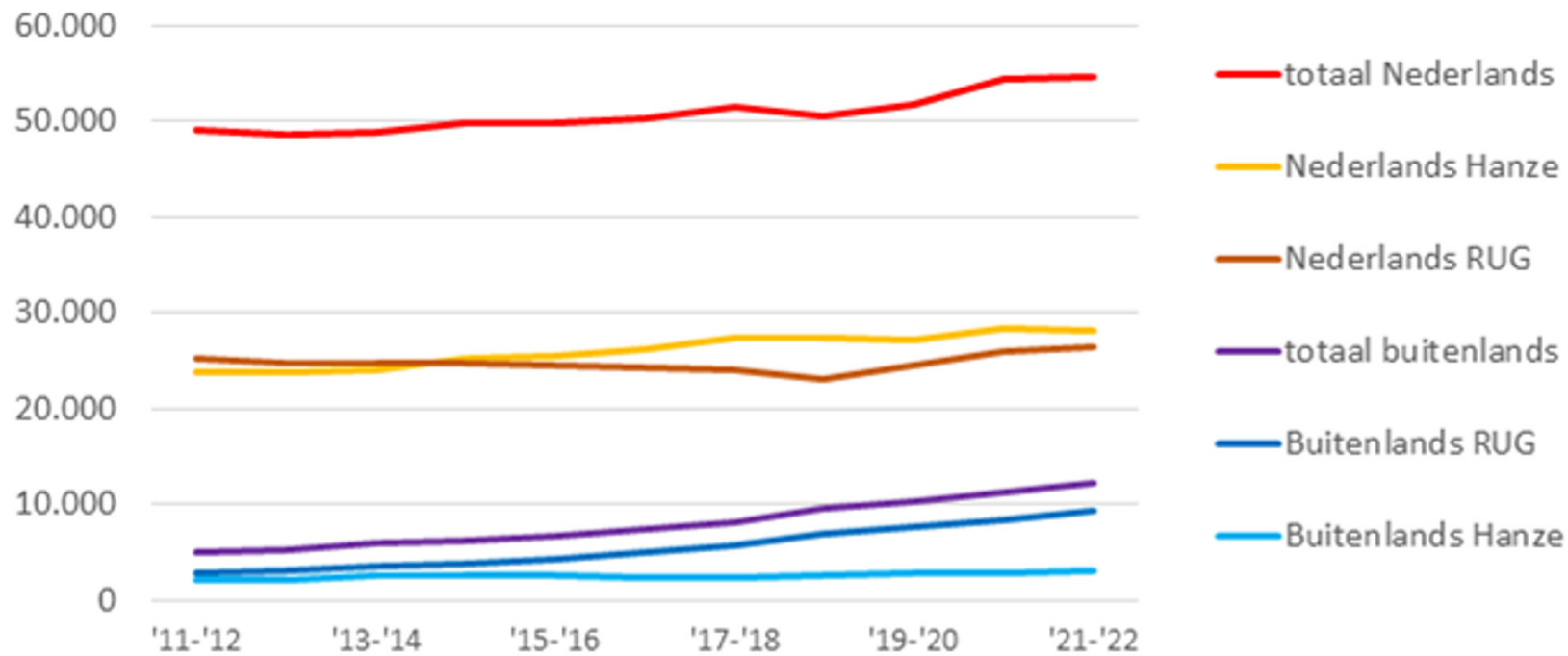
Stand van Groningen

Prognose absolute omvang beroepsbevolking 2021- 2041 Aantal 19-64 jarigen

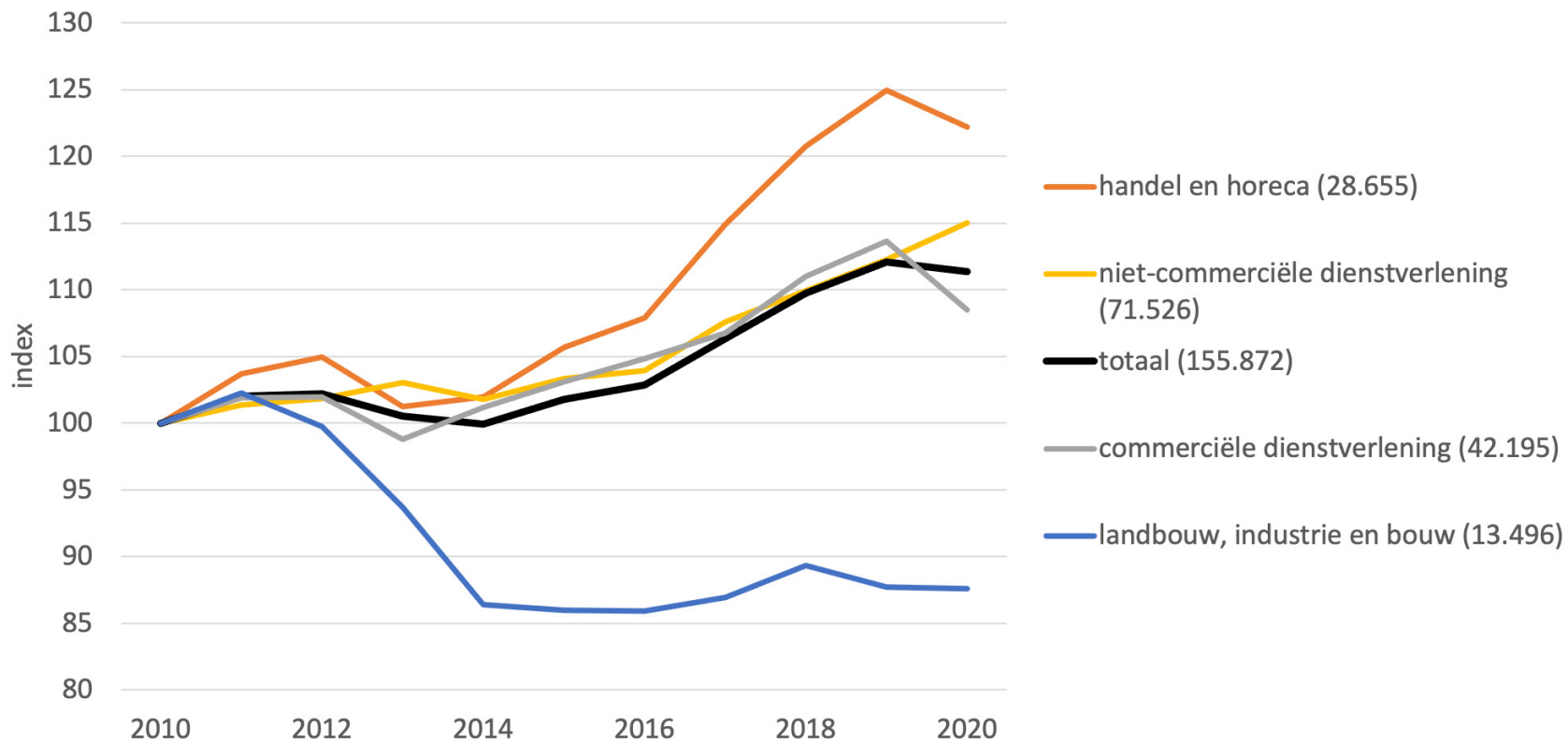
Stand van Groningen

Studenten: Nederlands en buitenlands Aantal Nederlandse en buitenlandse studenten

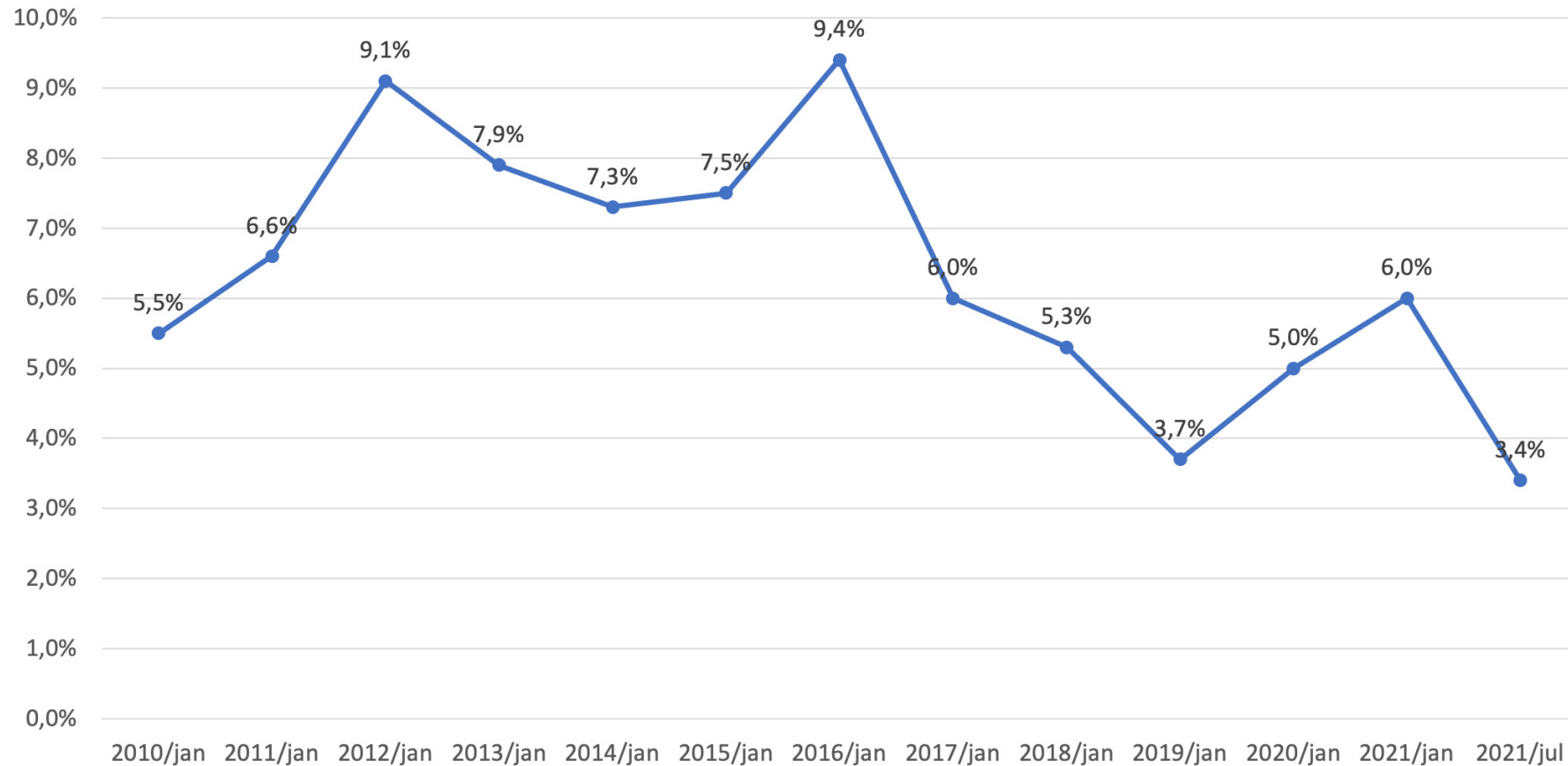
Stand van Groningen

Werkgelegenheid: ontwikkeling aantal banen

Stand van Groningen

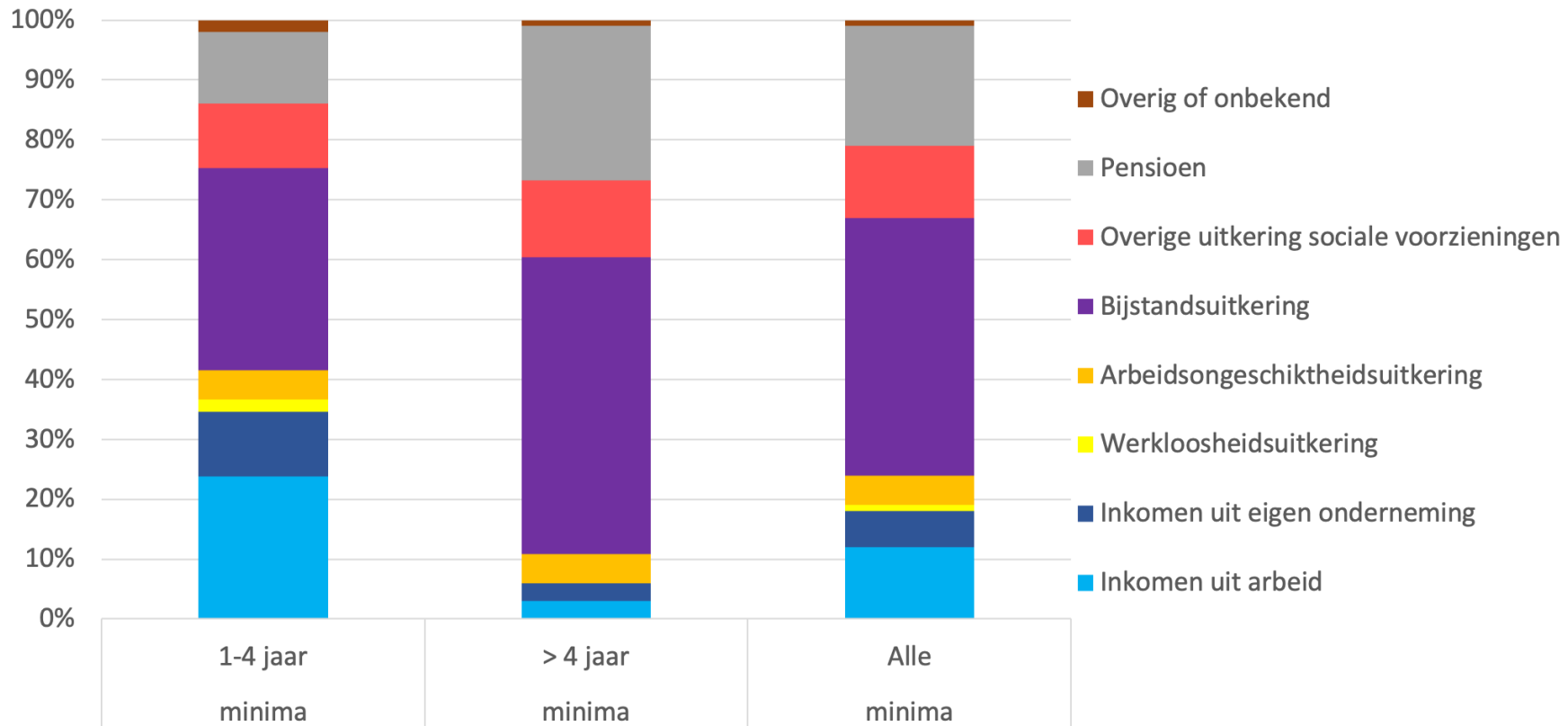
Leegstand detailhandel

Stand van Groningen

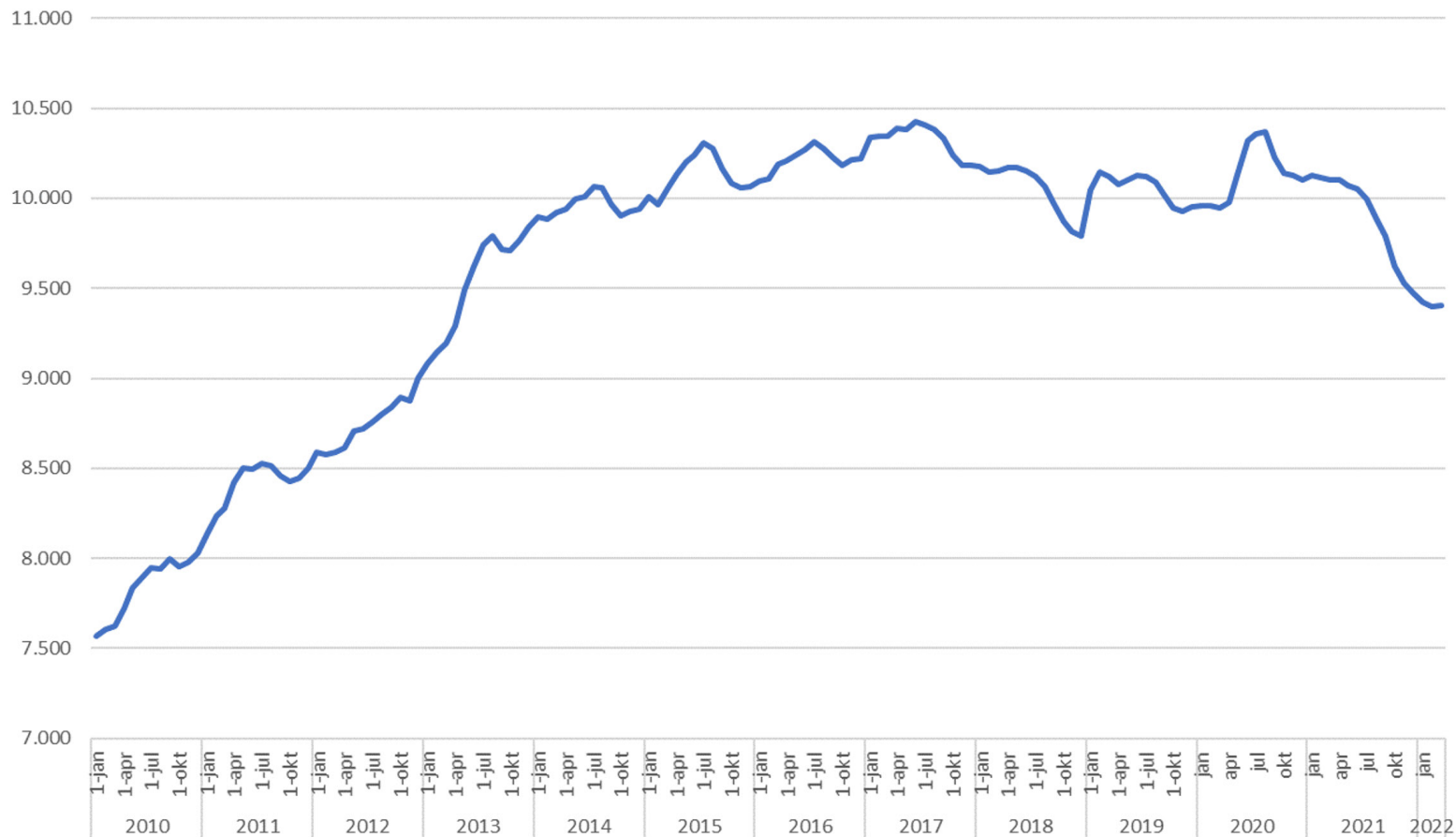
Armoede

Minima naar voornaamste bron van inkomsten

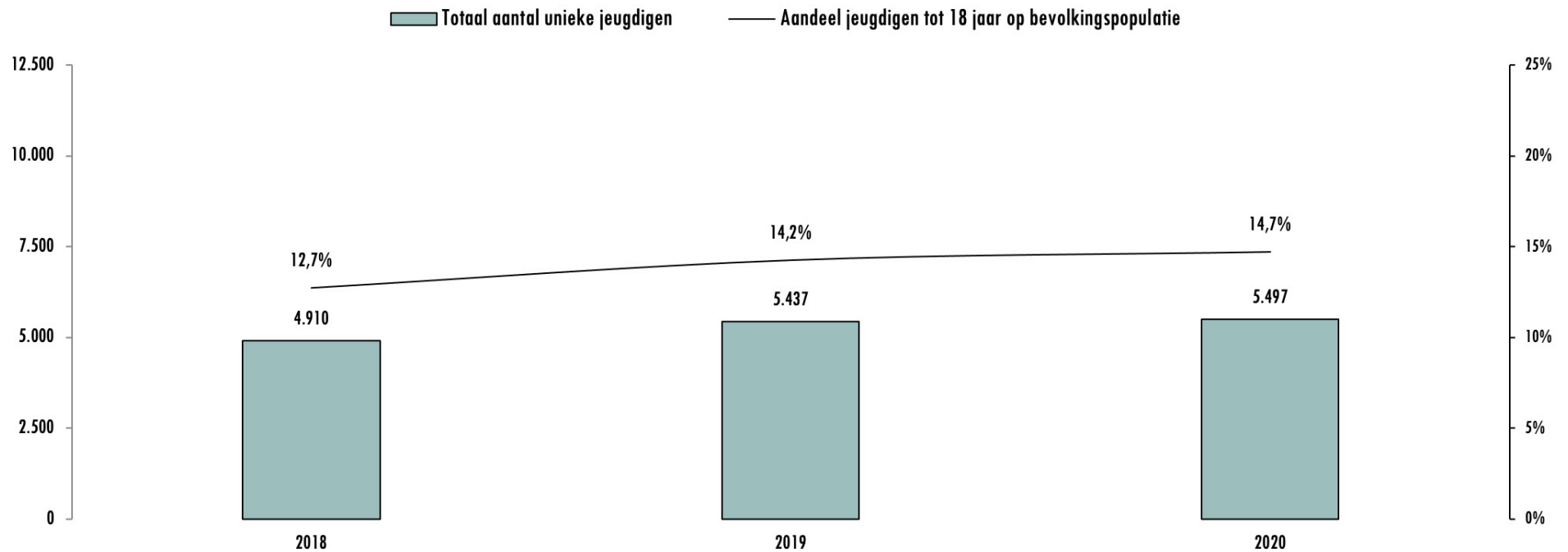
Stand van Groningen

Ontwikkeling uitkeringen algemene bijstand

Stand van Groningen

Decentralisaties Jeugdzorg Gebruik maatwerk voorzieningen Jeugdwet

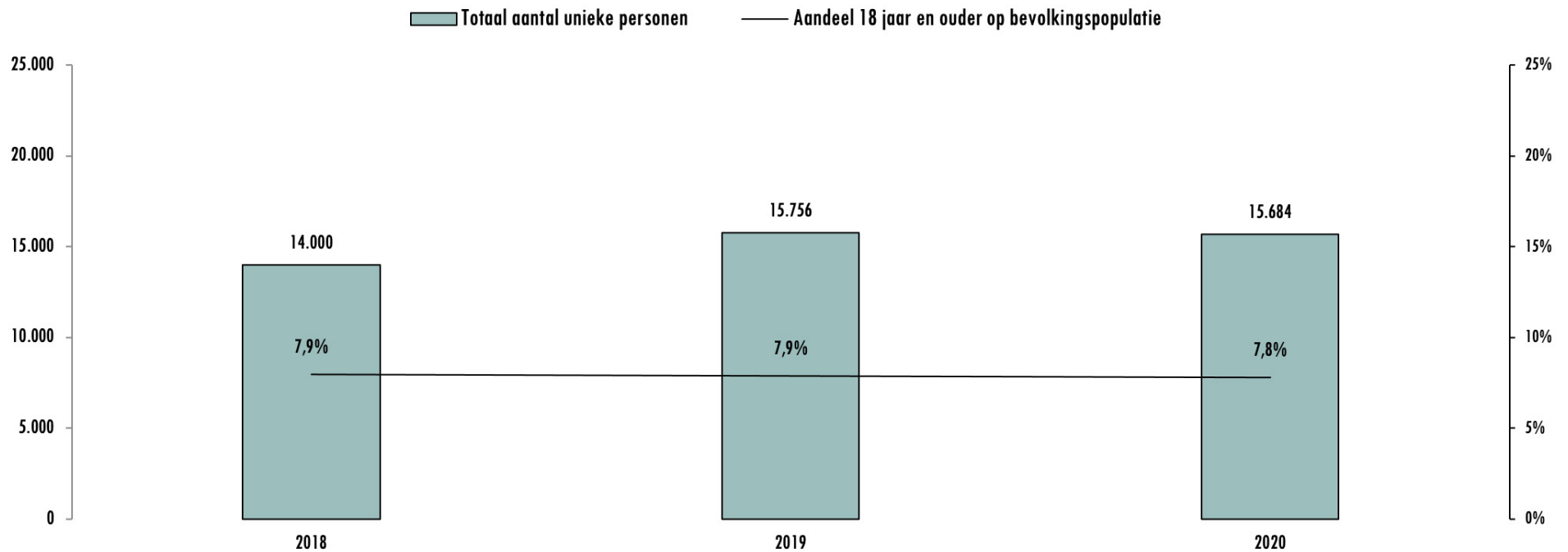

Totaal aantal unieke jeugdigen en aandeel jeugdigen tot 18 jaar met een (gedeclareerde) maatwerk voorziening i.h.k.v. Jeugdwet (op zeker moment binnen betreffende jaar) (2018-'20) * N.B. 2018 betreft hier (nieuwe) gemeente Groningen, incl. Haren en Ten Bo

Stand van Groningen

Decentralisaties Wmo

Indicaties maatwerk voorzieningen WMO

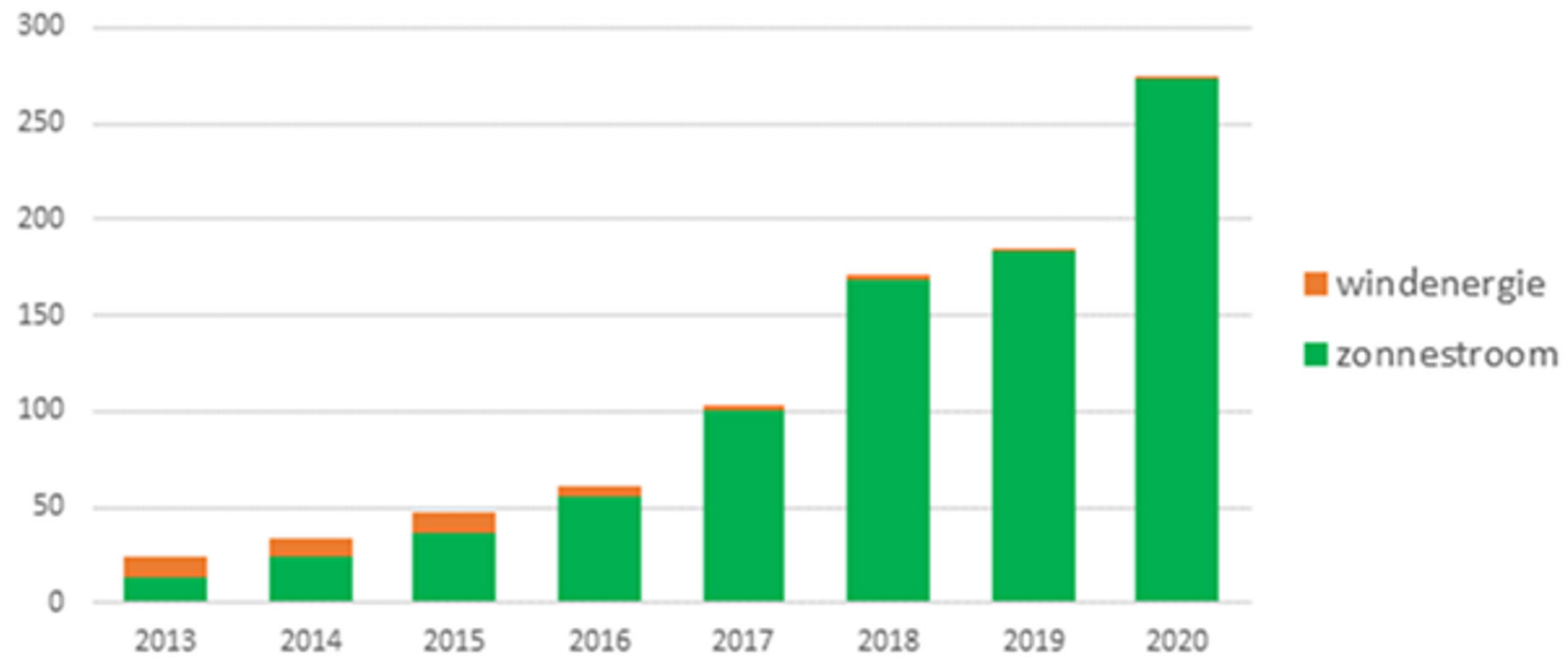

Totaal aantal unieke personen en aandeel personen 18 jaar en ouder met een (lopende) indicatie voor een maatwerk voorziening i.h.k.v. de WMO (over heel jaar) (2018-'20) * N.B. 2018 betreft oude gemeente Groningen, excl. Haren en Ten Boer

Stand van Groningen

Energietransitie

Groene stroomproductie (in Tera Joules)

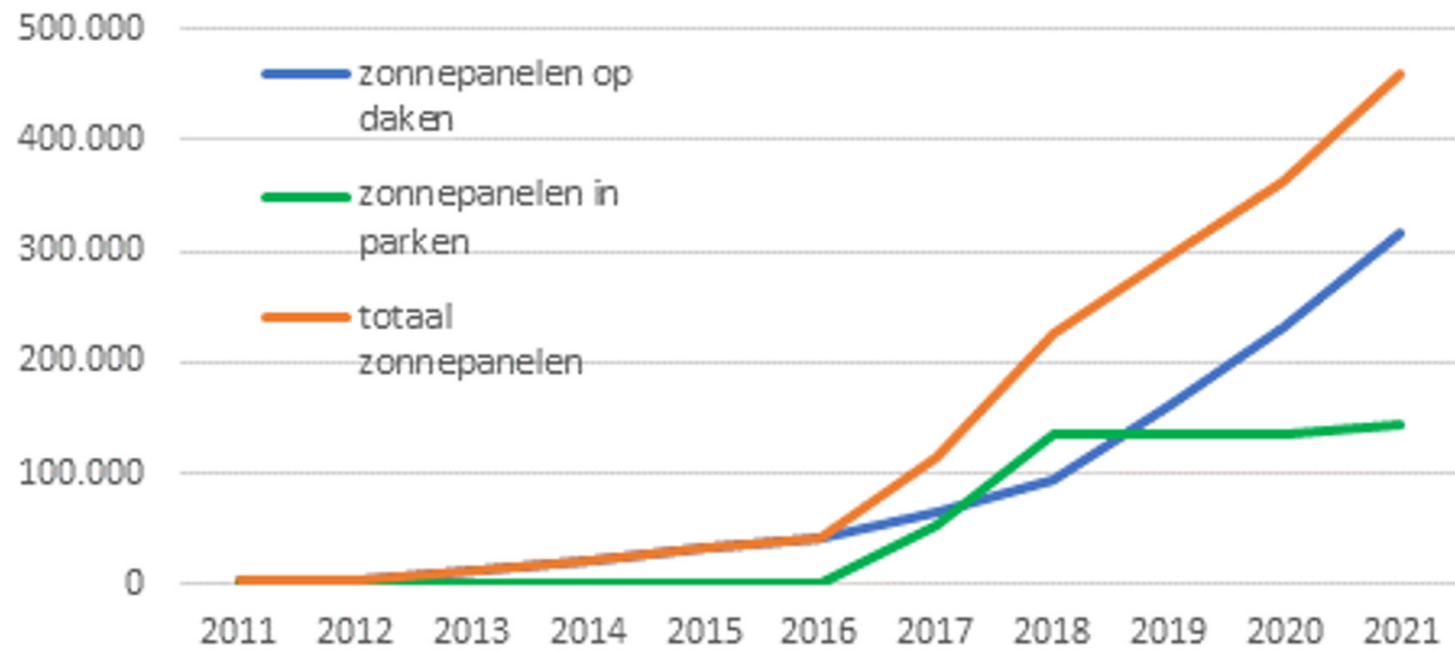

bron: klimaatmonitor

Stand van Groningen

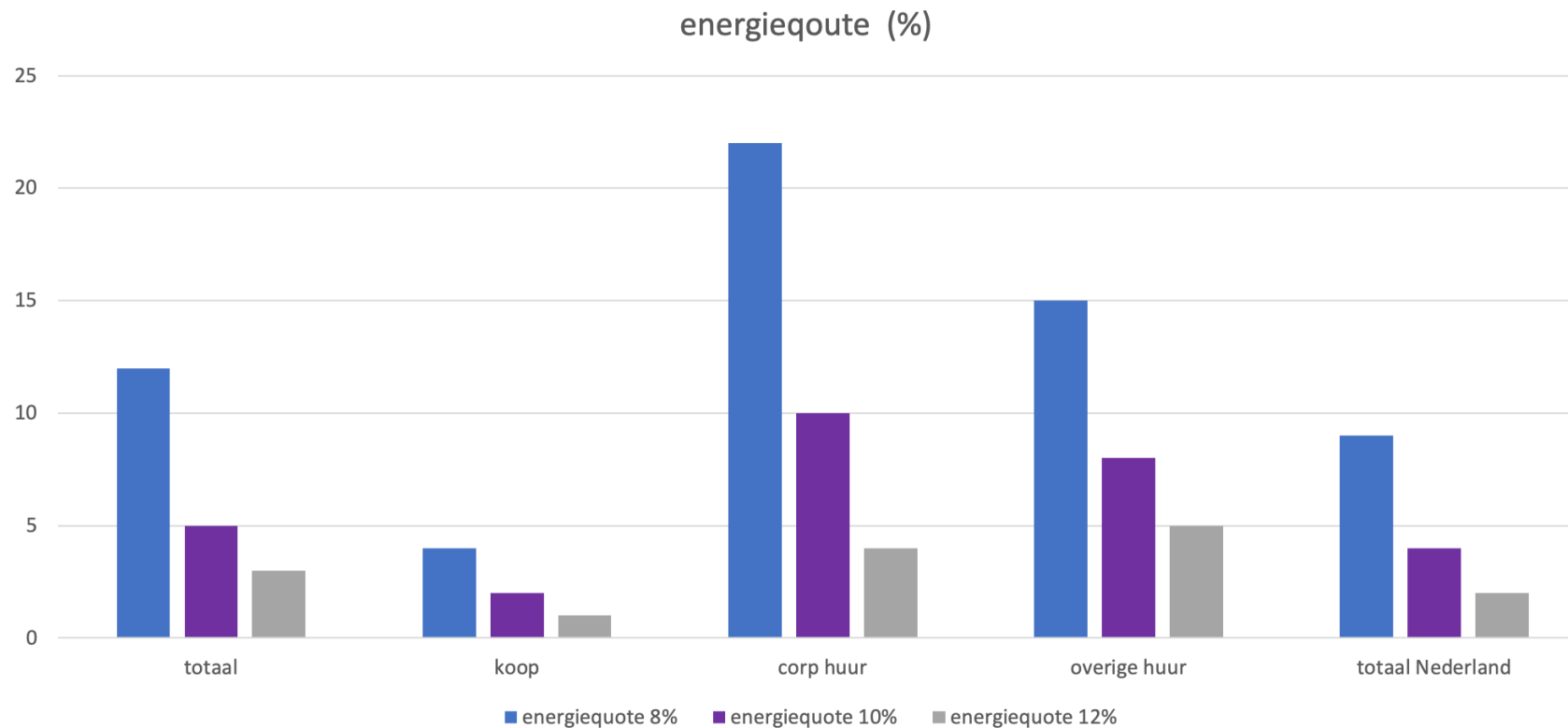
Energietransitie

Aantal zonnepanelen

Stand van Groningen

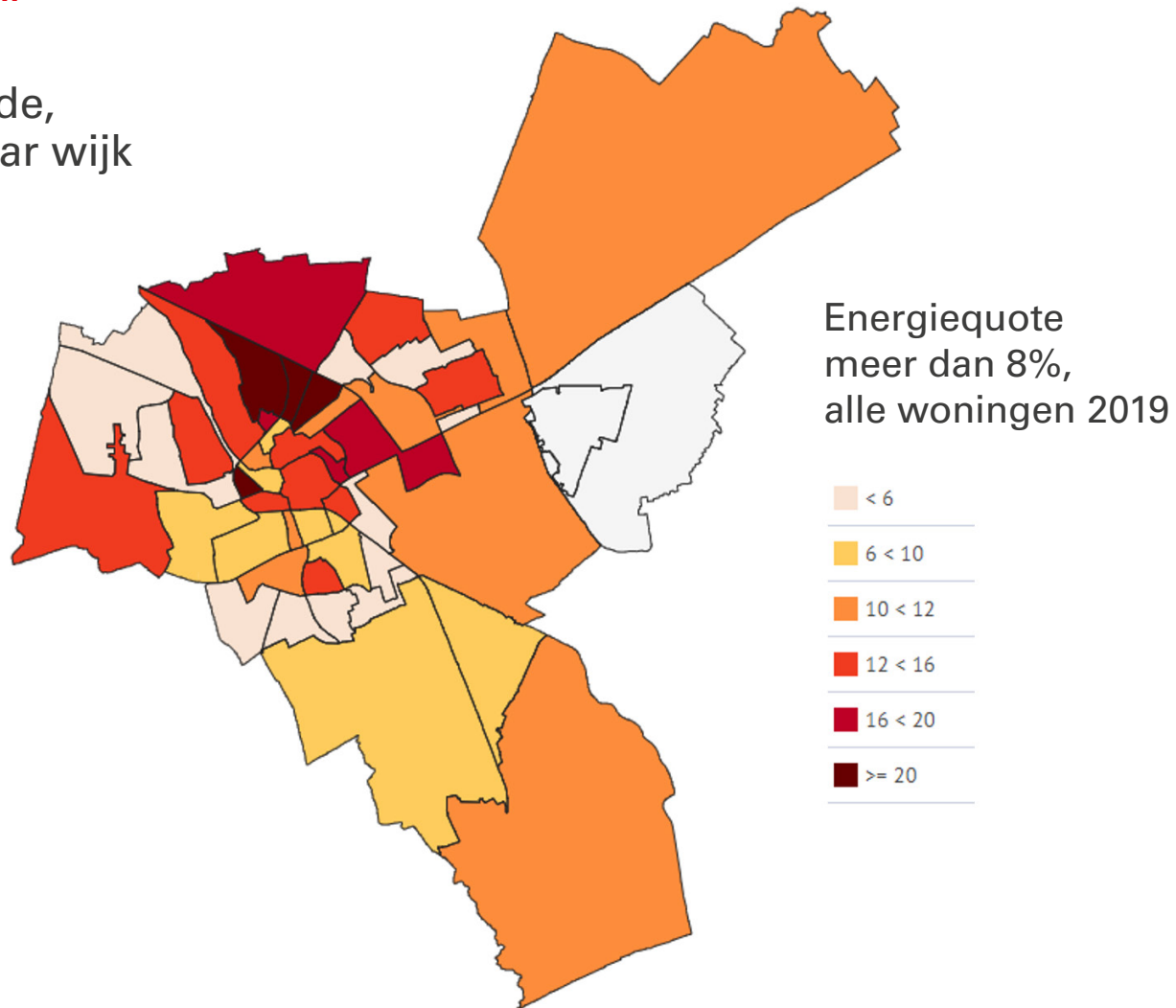
Energie: Armoede

Energiequote is het percentage van het inkomen dat huishoudens kwijt zijn aan de energierekening.

Stand van Groningen

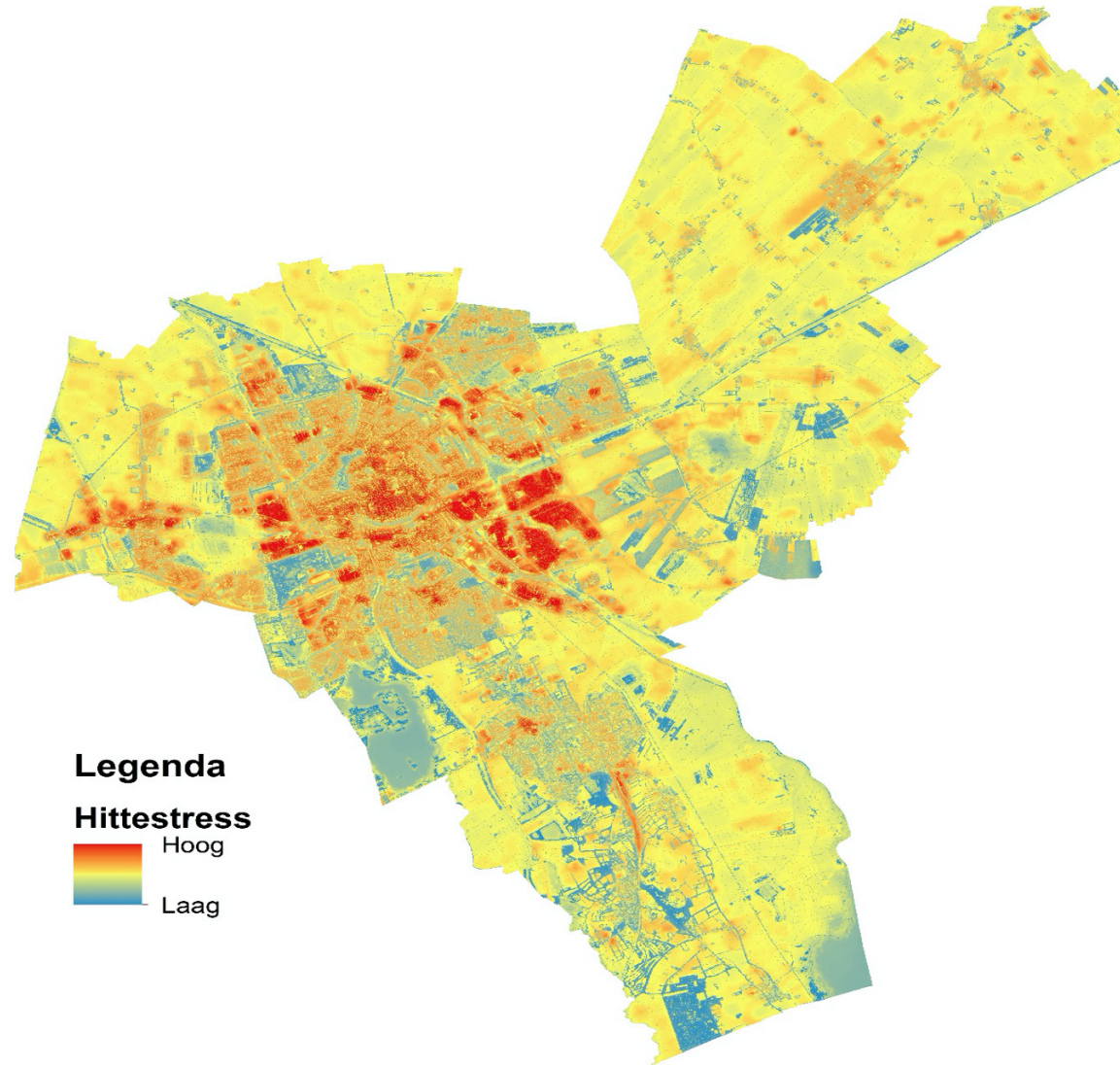
Energie: Energiearmoede, percentage naar wijk

Energiequote is het percentage van het inkomen dat huishoudens kwijt zijn aan de energierekening.

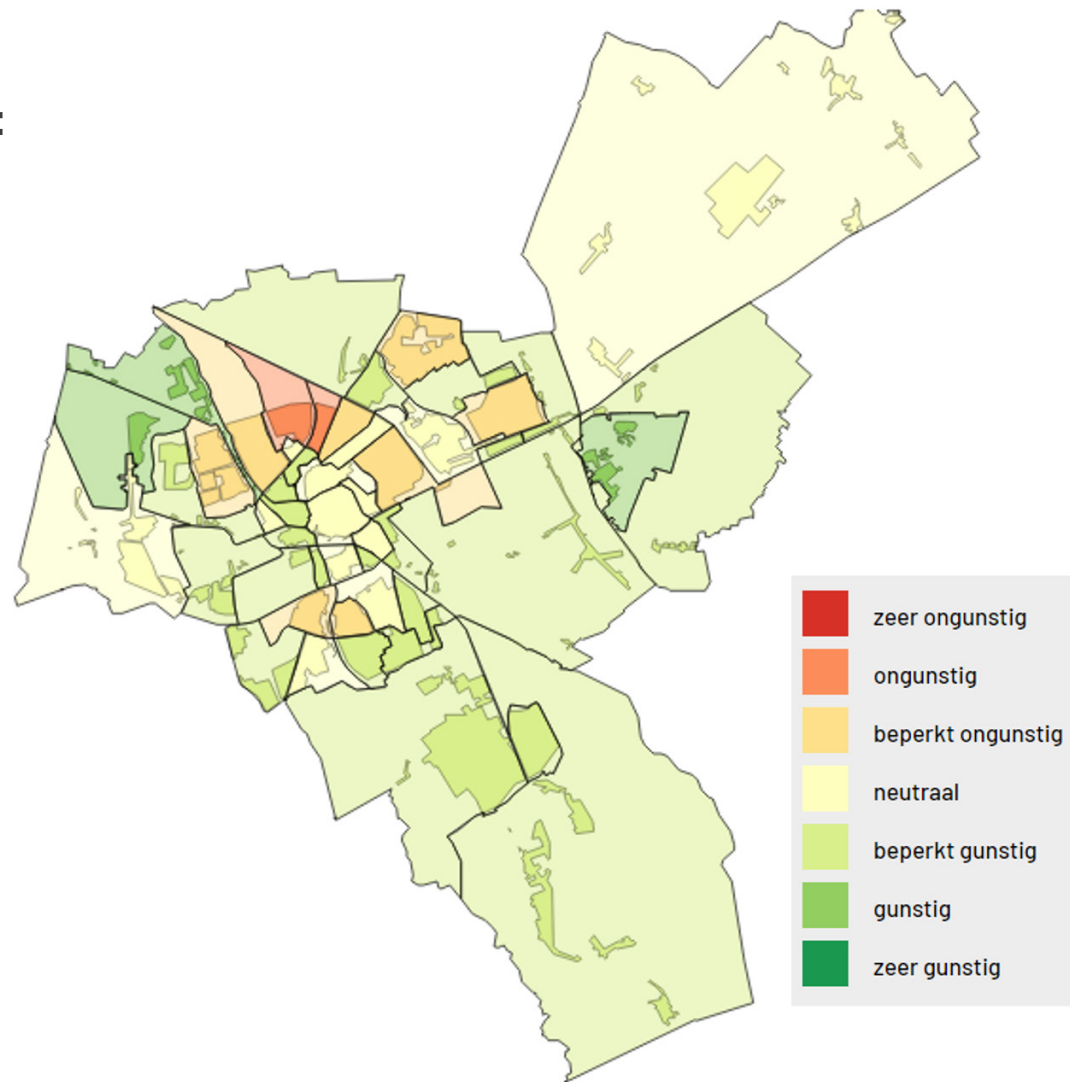
Stand van Groningen

**Klimaatadaptie:
hittestress**

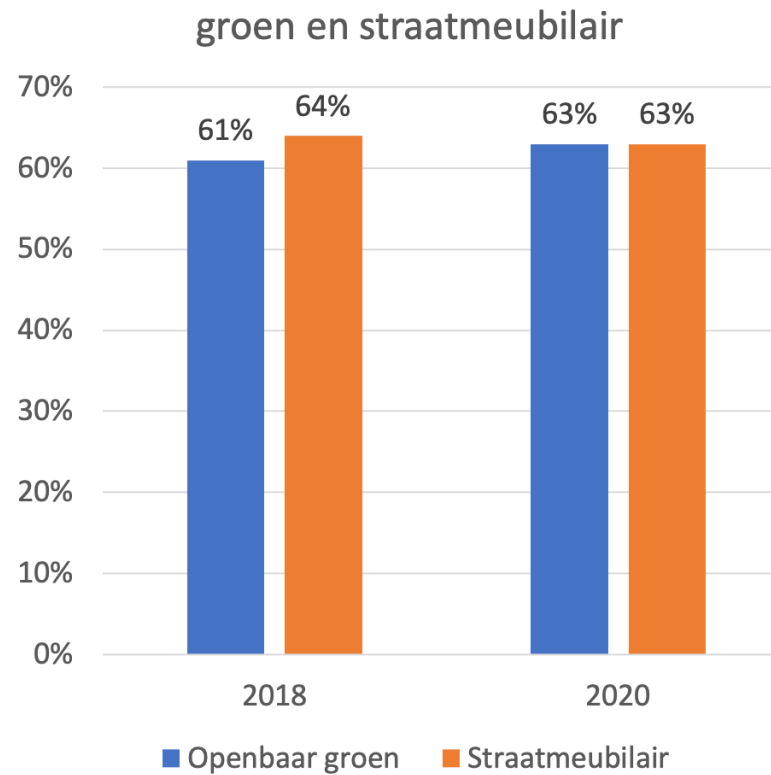
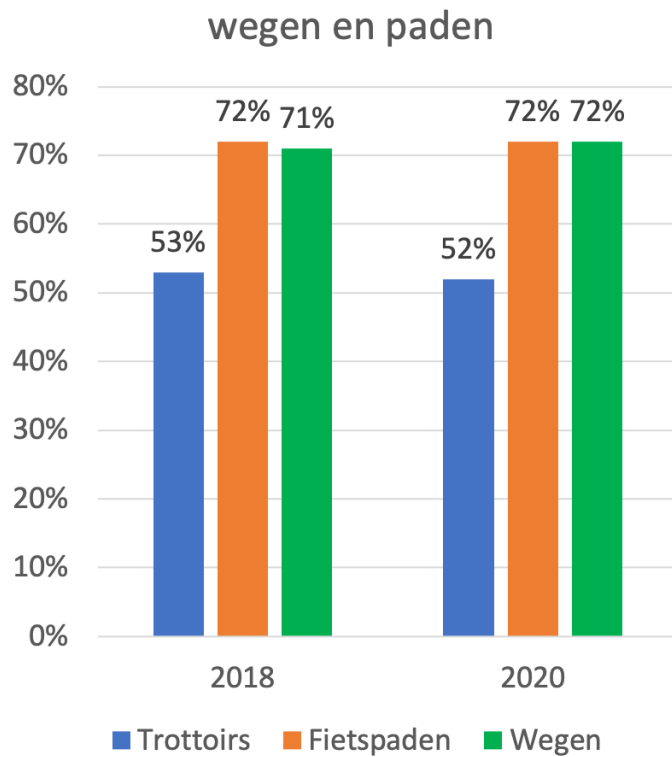
Stand van Groningen

Kwetsbare wijken: totaalbeeld

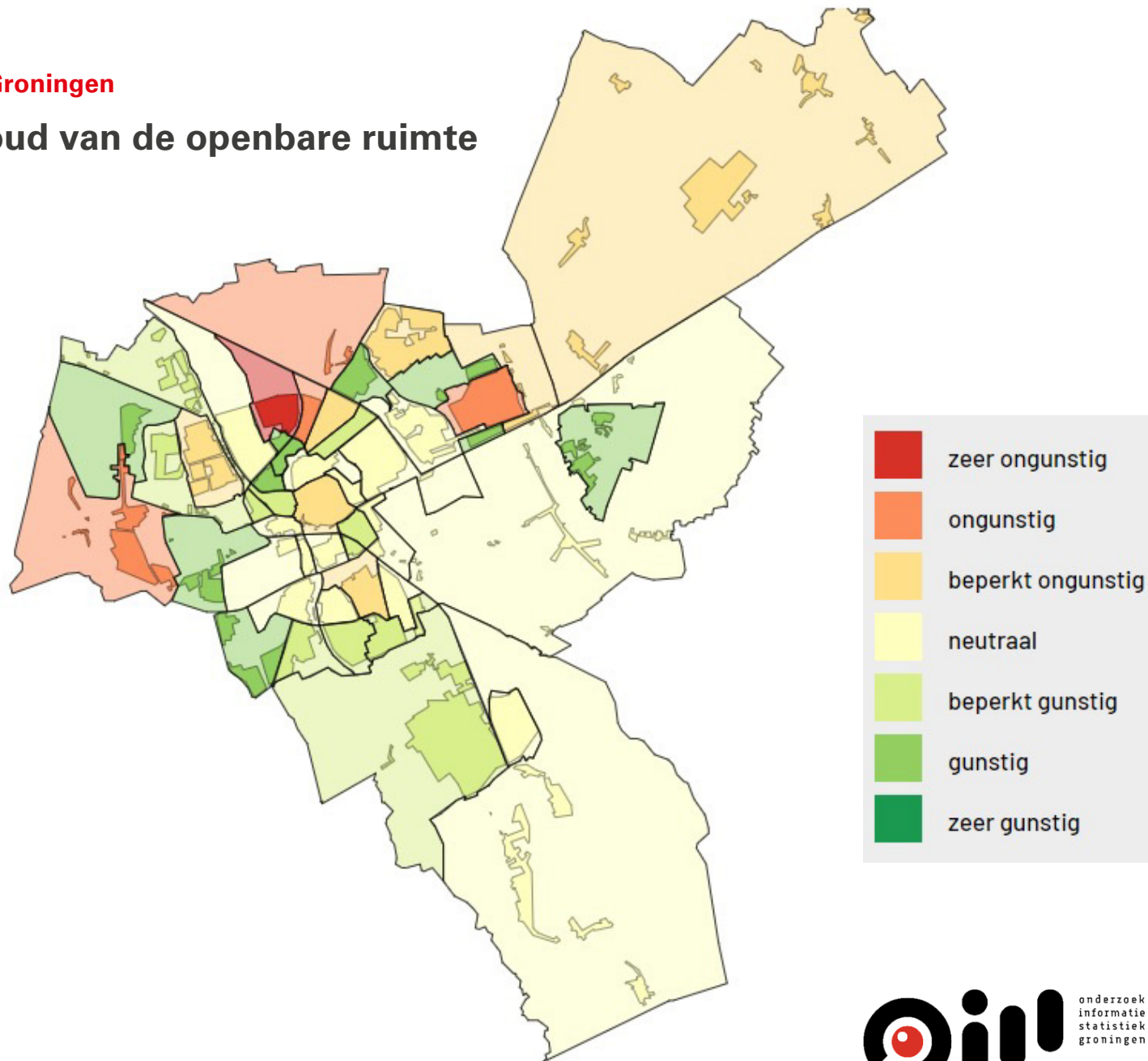
Stand van Groningen

Onderhoud van de openbare ruimte

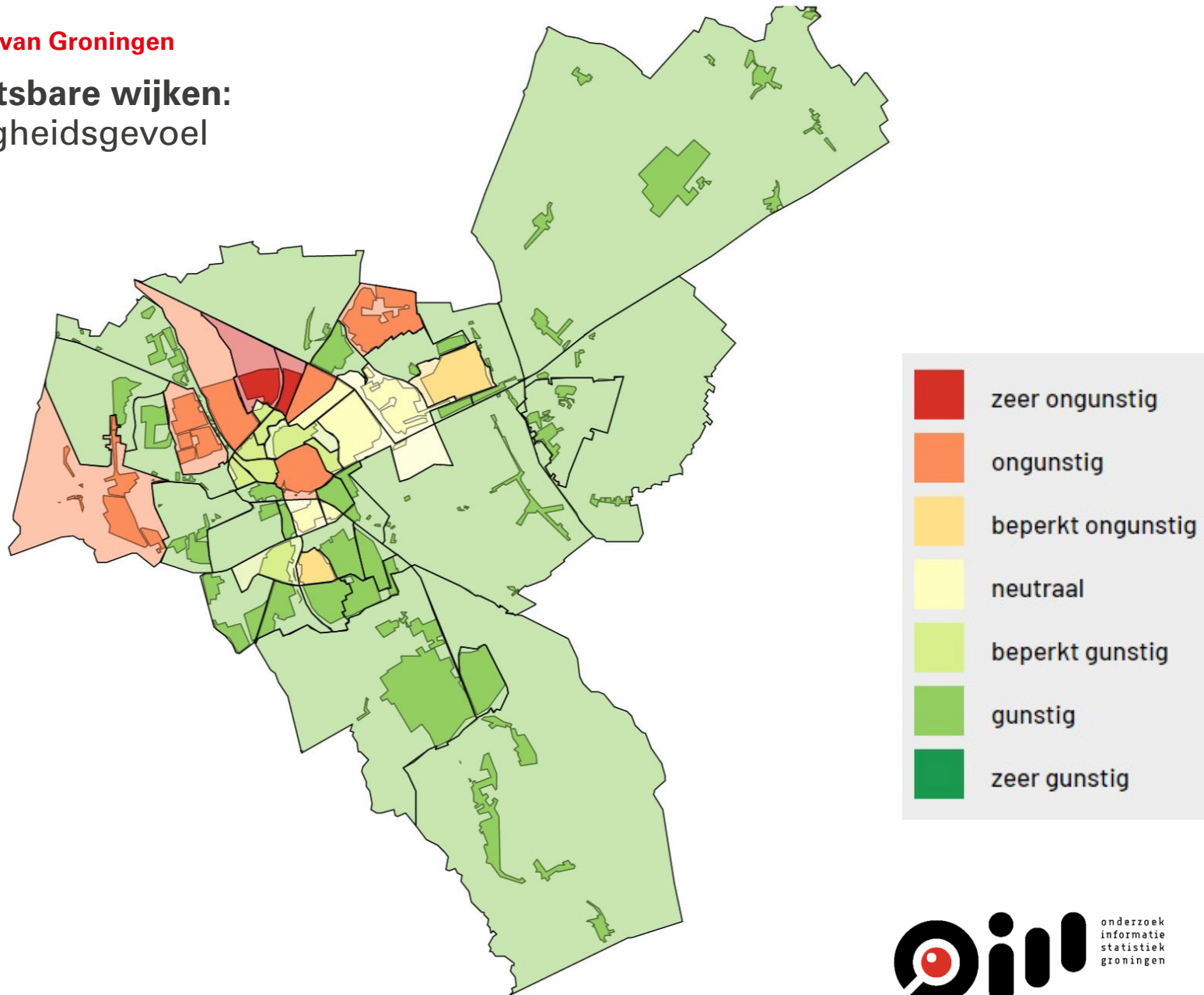
Stand van Groningen

Onderhoud van de openbare ruimte

Stand van Groningen

Kwetsbare wijken: veiligheidsgevoel

Stand van Groningen

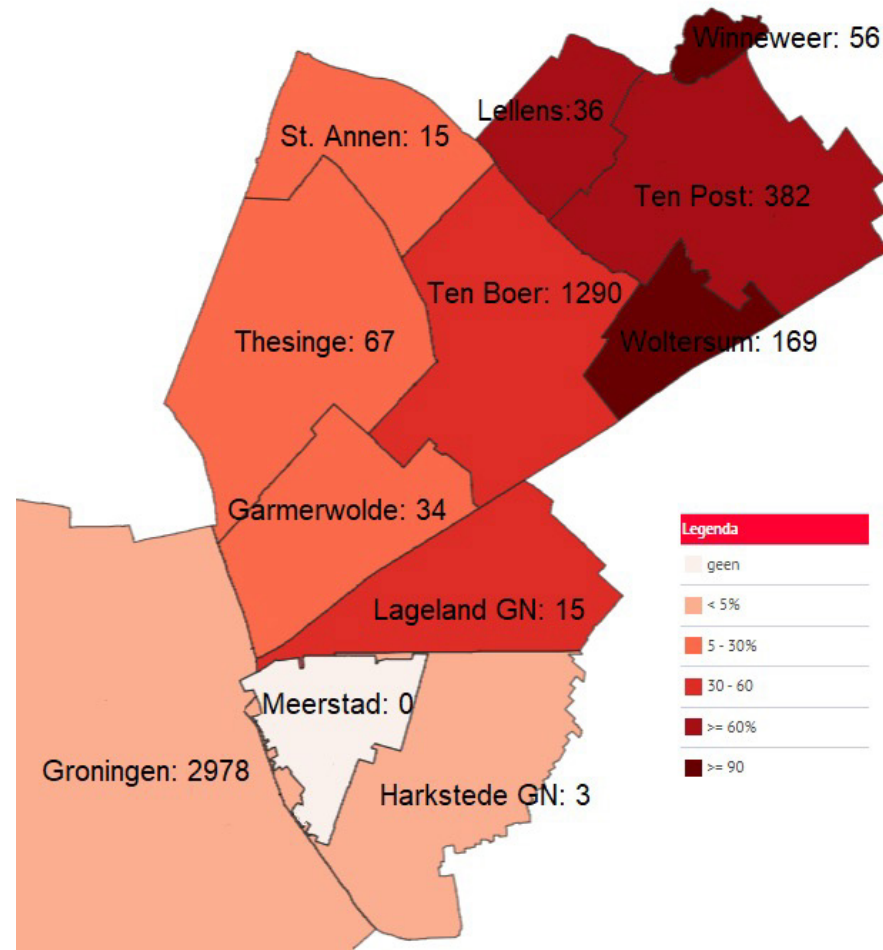
Werkvoorraad mijnbouwschade

Kaart werkvoorraad:

absolute aantallen per woonplaats en
percentage van het totaal aantal panden
per woonplaats, 2022.

Bron: NCG, voortgangsrapportage

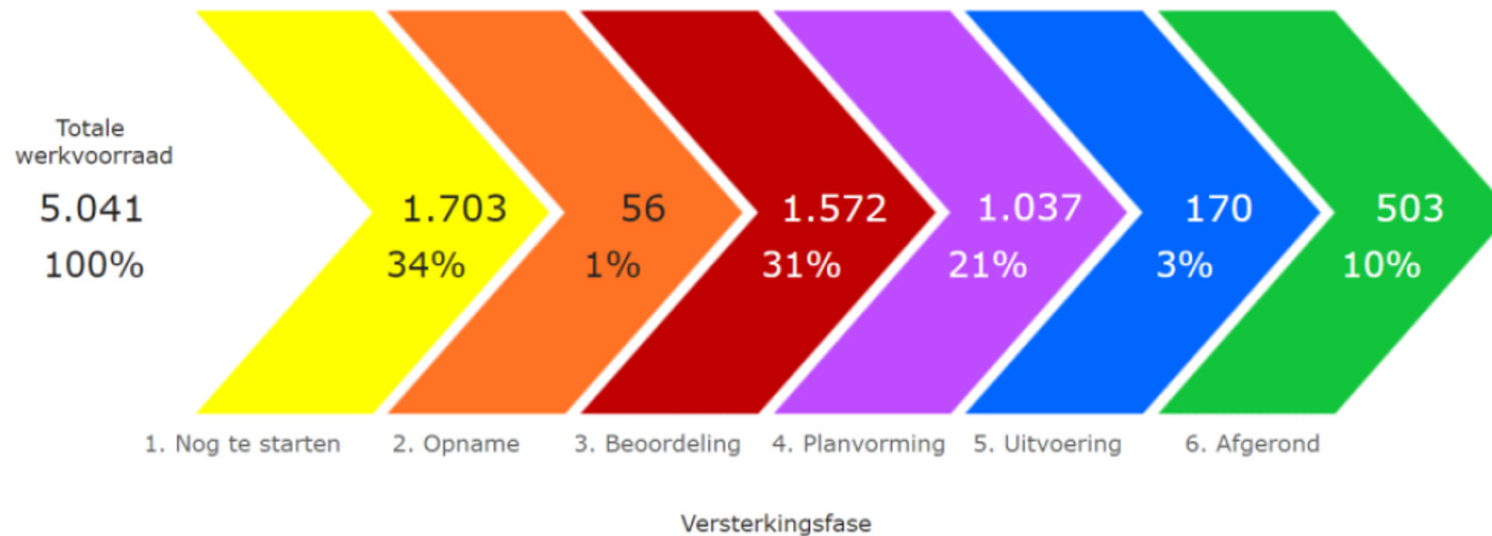
Aantal acuut onveilige situaties	31
Aantal onderscheiden programmatypes	
Dorpshuizen	9
Scholen	9
Zorg	125
Erfgoed	214
Agro	63

Stand van Groningen

Werkvoorraad mijnbouwschade

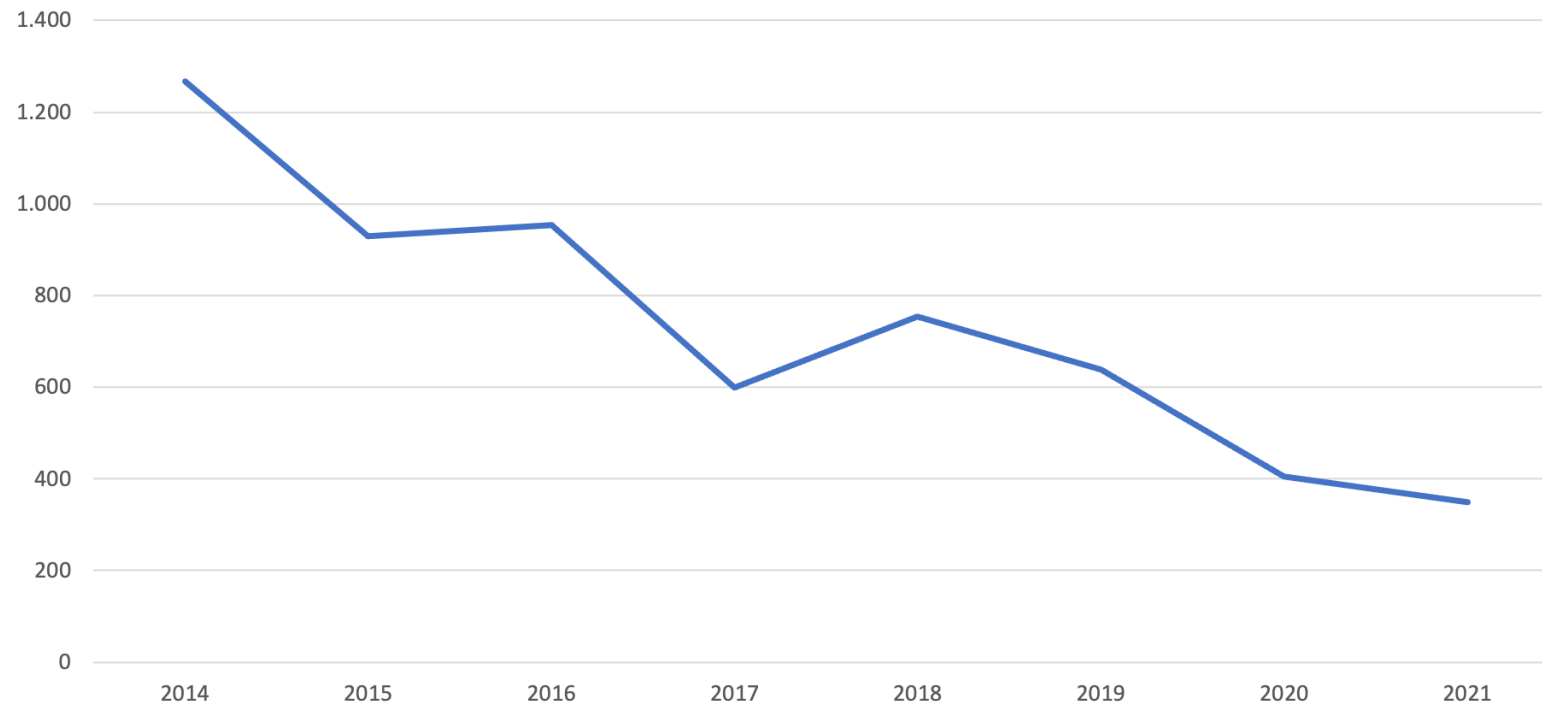
Verdeling werkvoorraad (adressen) over de versterkingsfasen op 31 januari 2022 voor de gemeente Groningen

Werkvoorraad: in de gemeente Groningen gaat het om ruim 5.000 adressen, in het hele aardbevingsgebied gaat het om ruim 27.000 adressen

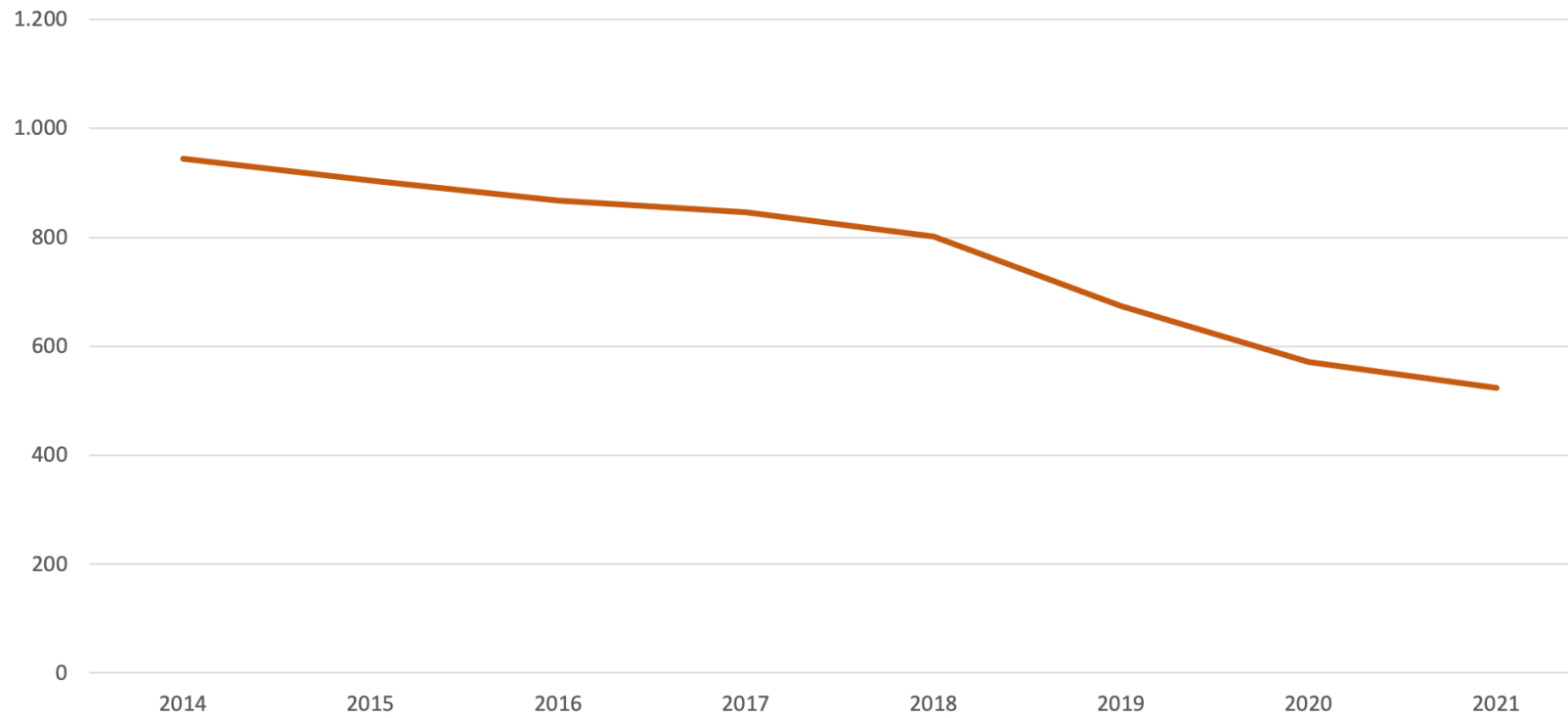
Stand van Groningen

Veiligheid: aangiften van woninginbraken

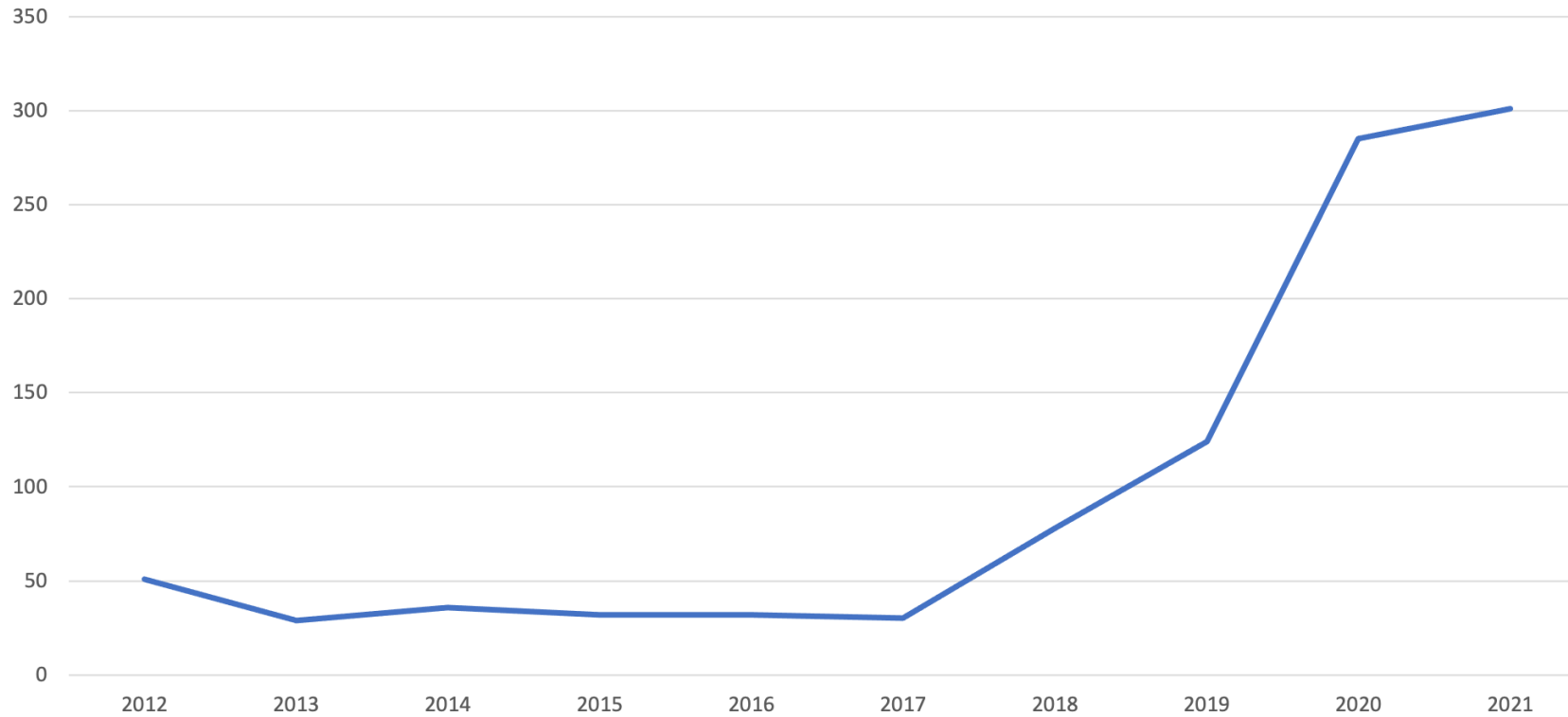
Stand van Groningen

Veiligheid: aangiften van mishandeling/geweld

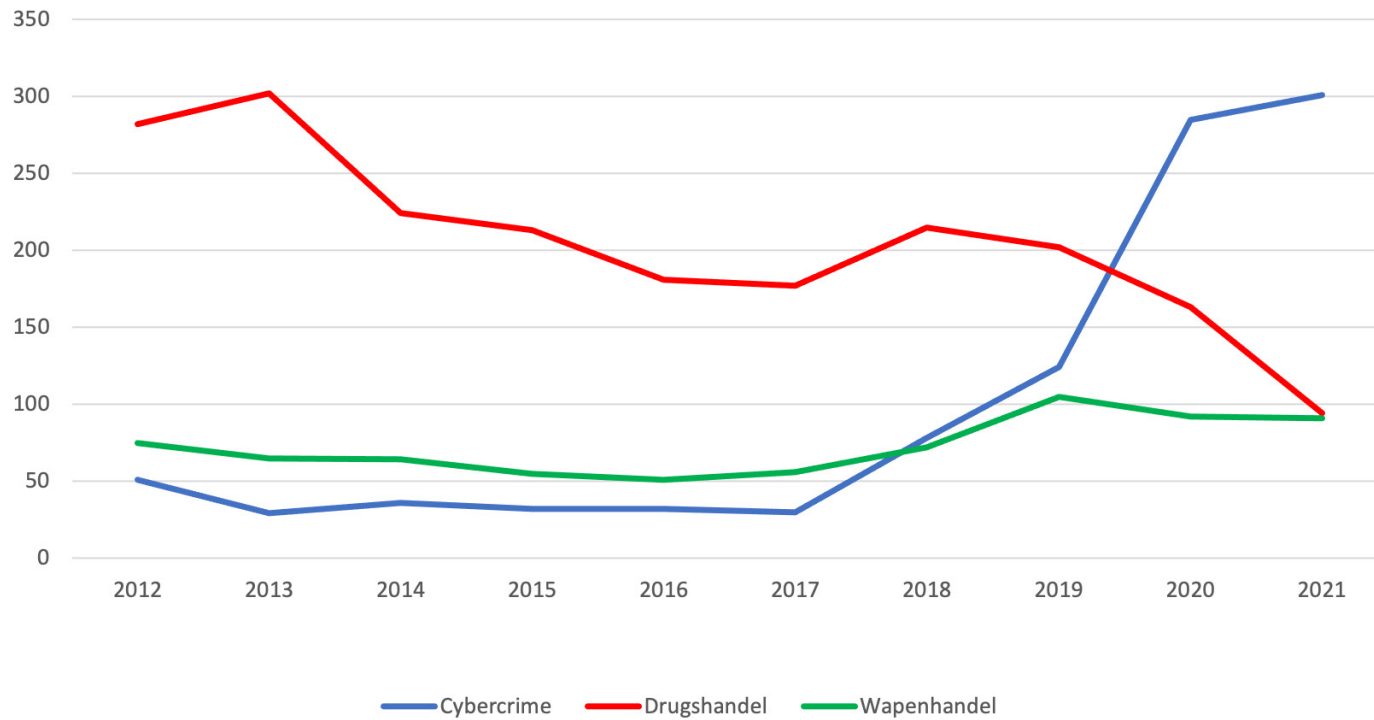
Stand van Groningen

Veiligheid: geregistreeerde misdaden, Cybercrime

Stand van Groningen

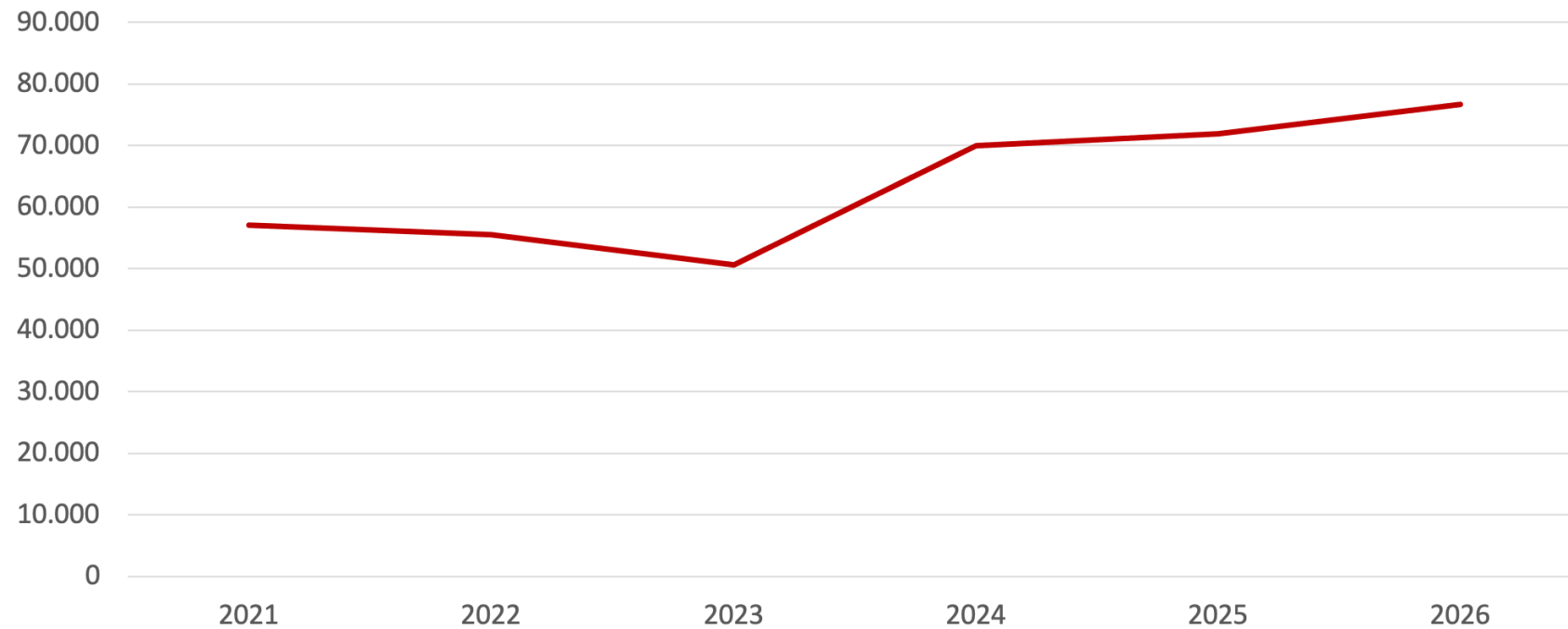
Urgentie cyberopgave (vraagt flinke impuls) Geregistreerde misdrijven

Stand van Groningen

Publieke dienstverlening

Prognose afgifte producten Burgerzaken 2021-2026

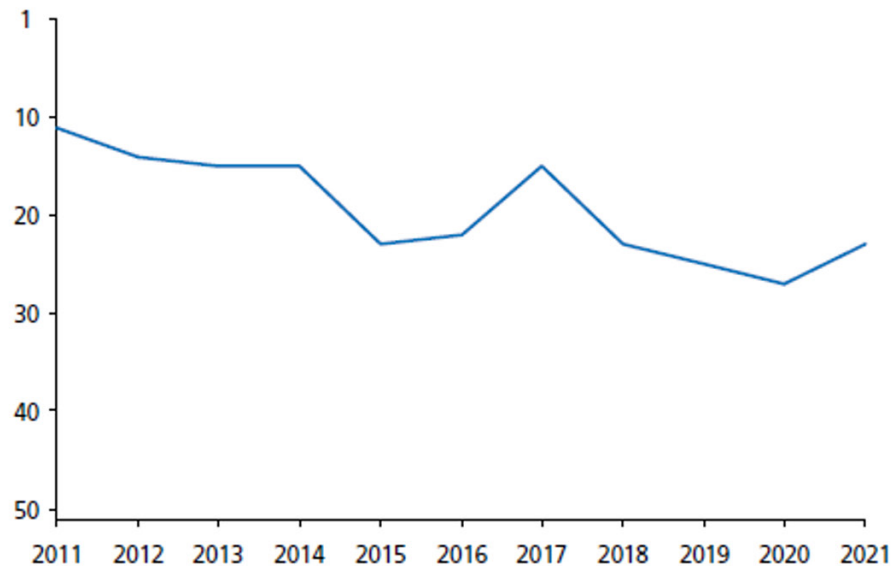
Stand van Groningen

Groningen vergeleken - Atlas van Gemeente (nov. 2021)

Woonaantrekkelijkheidsindex

De woonaantrekkelijkheidsindex bestaat uit:	Ranking
bereikbaarheid (per auto en OV)	(42)
cultureel aanbod	(6)
veiligheid	(42)
percentage koopwoningen	(46)
nabijheid natuurgebieden	(15)
culinair aanbod	(23)
aanwezigheid universiteit	(3)
percentage vooroorlogse woningen	(9)
woonaantrekkelijkheidsindex:	(23)

Ranking gemeente op de index (1 = hoogste positie, 50 = laagste positie)

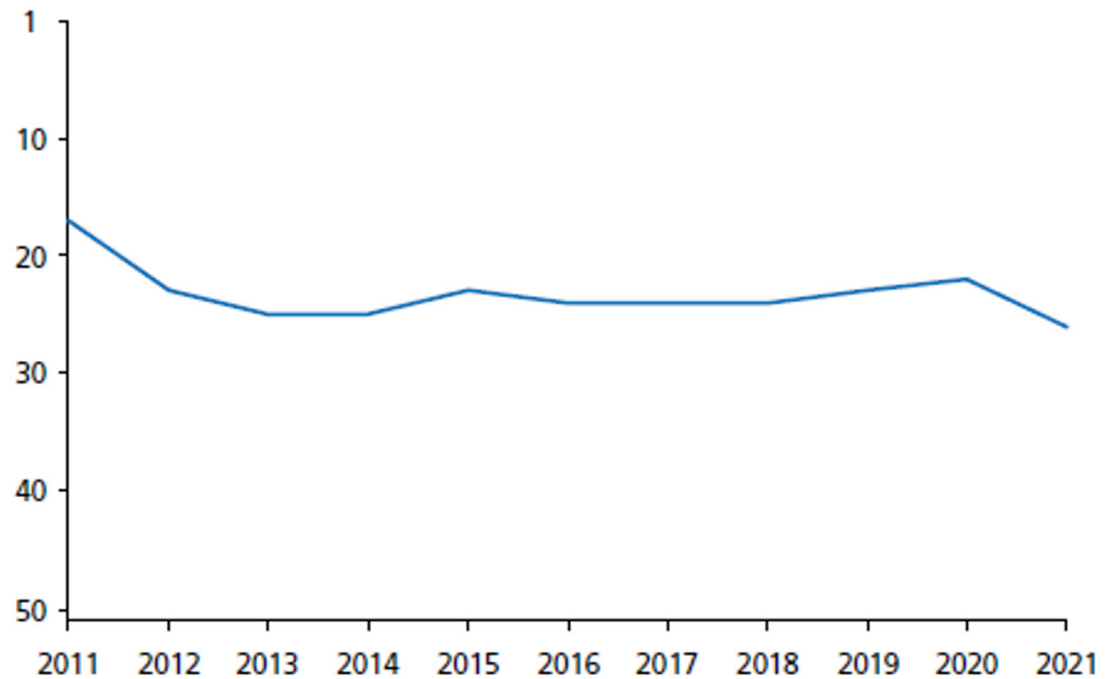
Stand van Groningen

Groningen vergeleken – Atlas van Gemeenten (nov. 2021)

Sociaal- economische index

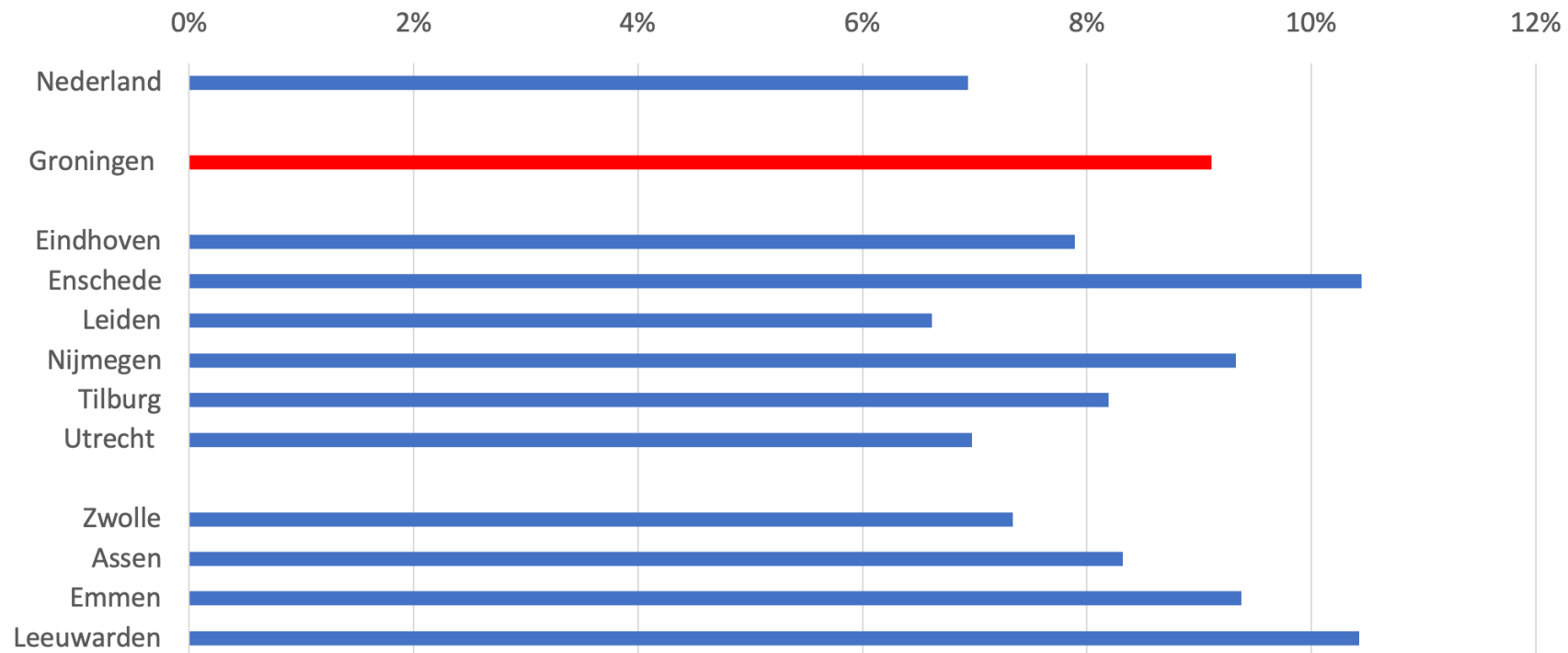
De sociaal-economische index bestaat uit:	Ranking
bijstand	(44)
werkloosheid	(48)
arbeidsongeschiktheid	(10)
armoede	(46)
percentage laagopgeleiden	(2)
participatie vrouwen	(26)
banen	(13)
percentage zakelijke diensten	(24)
sociaal-economische index:	(26)

Ranking gemeente op de index (1 = hoogste positie, 50 = laagste positie)

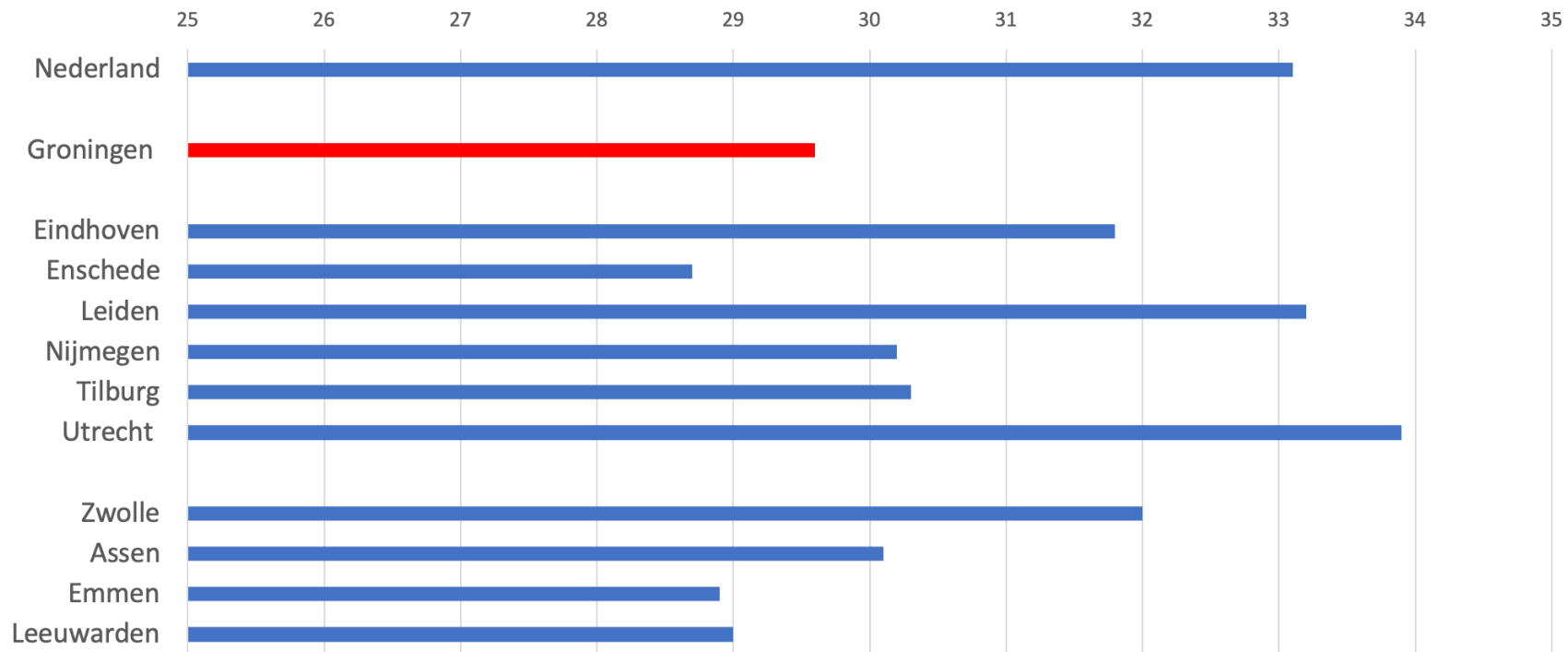
Stand van Groningen

Groningen vergeleken: geregistreerd werkzoekenden GWU, percentage op de 15-64 jarigen, mei 2021

Stand van Groningen

Groningen vergeleken: gemiddeld inkomen van huishoudens gem gestandaardiseerd inkomen (x1.000 €), 2020

Trends, ontwikkelingen en opgaven per domein

Trends, ontwikkelingen en opgaven per domein

Vooraf - Mondiale onzekerheden en evt. effecten op Kabinet/Regeerakkoord en gemeente Groningen

- Grote mondiale onzekerheden: Oekraïne, stijgende energieprijzen, Corona, inflatie, conjuncturele neergang.
- Met niet alleen effecten op macro-niveau.
- “Collectief welvaartsverlies” (Minister van Financiën, Sigrid Kaag).
- Doorwerking richting Regeerakkoord en Beleidsuitwerkingen (Meicirculaire met accrès, Beleidsbrieven).
- Doorwerking in de Groningse Praktijk.
 - Koopkracht, die extra zwaar doorwerken op de lagere inkomens.
 - Energie-armoede.
 - Veranderde prognoses.
 - Effect op onze financiële positie.
- Kan nopen tot keuzes voor robuuste maatregelen (werkzaam onder meerdere scenario's).
- En extra inbouwen van flexibiliteit, om adequaat te kunnen reageren op veranderingen.
- Vinger aan de pols tijdens de formatie van het nieuwe College.

Trends, ontwikkelingen en opgaven per domein

Sociaal-maatschappelijke ontwikkelingen (I)

- Dubbele vergrijzing, toenemende en complexere zorg- en ondersteuningsvragen.
- Afbouw van intramurale zorg, groei van het aantal aandachtsgroepen.
- Behoeftte aan passende woon-zorgarrangementen op oververhitte woningmarkt.
- Toenemende tweedeling: gezondheidsverschillen, kloof hoger en lager opgeleiden, armoede/grote groep.
- Grote groepen minima-huishoudens, aantal kinderen dat opgroeit in armoede 1:8 (landelijk 1:13). Ongelijke kansen in het onderwijs en op de woningmarkt.
- Toenemende incidenten op het snijvlak van veiligheid en zorg.
- Mismatch arbeidsmarkt: hoge werkloosheid onder laag opgeleiden.
- Mogelijk dalende beroepsbevolking, mede daardoor extra krapte om de arbeidsmarkt.
- Geografische concentratie en stapeling problematische huishoudens.
- Corona extra zwaar neergeslagen bij kwetsbare groepen en – wijken, en jongeren.
- Nederland krijgt karakter laag vertrouwen samenleving. Polarisatie en onverschilligheid is voedingsbodem voor normoverschrijding.
- Complexere veiligheidsvraagstukken door toename ondermijning, meer risico op mensenhandel en meer veiligheidsincidenten op snijvlak zorg-veiligheid, met name bij jeugd en personen met verward gedrag.

Trends, ontwikkelingen en opgaven per domein

Sociaal-maatschappelijke ontwikkelingen (II)

- Toenemende behoefte aan menselijk maat in wet -en regelgeving.
- Decentralisatie van taken naar gemeenten die nieuwe impulsen nodig hebben.
 - Bijv. Nieuwe wet Inburgering per 1 januari 2022
 - Doordecentralisatie van beschermd wonen naar de regio.
- Stijgende prijzen op de vastgoedmarkt in combinatie met vercommercialisering van vastgoed.
- De stad groeit – extra druk op bestaande voorzieningen en noodzaak tot meegroeien van voorzieningen.
- Relatief verouderde vastgoedportefeuille (50% gebouwd in '60-'70). Vervanging Oosterpoort, Martiniplaza en Kardinges.

Trends, ontwikkelingen en opgaven per domein

Stand van zaken nieuwe taken sociaal domein

- Met partners inzet op voorkomen van zorg en laagdrempelige ondersteuning dichtbij door meer aandacht voor:
 - sterke sociale basis, algemene voorzieningen, preventie, samenwerking in de buurt en inzet op wat iemand wel kan, dan op beperkingen.
- Inwoners zijn over het algemeen tevreden over de ondersteuning.
- We sluiten onze werkwijze steeds meer aan op de leefwereld van de mensen.
- We hebben de belangrijkste knoppen ingericht t.b.v. de sociale infrastructuur:
 - met WIJ hebben we een laagdrempelige en brede toegang tot ondersteuning in onze gebieden ingericht;
 - met GON werken we in partnerschap aan collectieve ondersteuning dichtbij binnen Financiële kaders;
 - met de Ondersteuner Jeugd en Gezin (OJG) bij huisartsen versterken we de samenwerking tussen huisartsen en WIJ;
 - met scholen werken we aan vroegsignalering en collectieve ondersteuning i.s.m. WIJ Groningen.
- 2019/2020 Lichte toename gebruik Wmo en BW voorzieningen (aanzuigende werking abonnementstarief)
- Sinds 2015 een duidelijke stijging van het aantal jeugdigen met jeugdhulp.
- De arbeidsparticipatie van mensen met een arbeidsbeperking of een afstand tot de basis van de arbeidsmarkt is nauwelijks toegenomen.

Trends, ontwikkelingen en opgaven per domein

Sociaal-maatschappelijke opgaven

Uitgangspunten/Visie:

- Iedereen doet mee en iedereen is nodig.
- Samenleven in een aantrekkelijke gemeente.

Opgaven:

- Versterking bestaanszekerheid: passende huisvesting en woonzorgarrangementen, voldoende inkomen en toegang tot werk, aanpak intergenerationele armoede, leven lang ontwikkelen.
- Vergroting kansengelijkheid: Langjarig en samenhangend investeren in kwetsbare gebieden en in kwetsbare bewoners, gelijke kansen onderwijs, kansrijke start, positief opgroeien.
- Gezond leven gemakkelijker maken: preventie, sociale basis, meedoen, ondersteuning vanuit Wmo, jeugdwet.
- Verbetering veiligheid: ondermijning, digitale veiligheid, jeugd & veiligheid (wegnemen voedingsbodem) en polarisatie.
- Investeren in ontmoeting, cultuur en sport.
- Voldoende en aantrekkelijke accommodaties en voorzieningen.

Trends, ontwikkelingen en opgaven per domein

Opgaven manier van werken sociaal domein

- Mens centraal en integraal: stapeling sociaal domein, bestendigen en verbeteren jeugdhulp.
- Gebiedsgericht, langjarige aanpak kwetsbare gebieden, versterken sociale basis.
- Lerend ontwikkelen: informatie rondom evidenced based interventies en impact lange termijn.
- Duurzame coalities en gezamenlijke passende financieringsarrangementen (coalitie Kansrijke Start, Woonzorgcoalitie, GON, Preventie Overleg Groningen, Maatschappelijke Akkoord, verkenning SIEX).
- Zorgkosten in control: versnelling transformatie en terugdringen zorgkosten.

Trends, ontwikkelingen en opgaven per domein

Ontwikkelingen op ruimtelijk vlak

- Oververhitting en grote krapte op de woningmarkt, ondanks bouwexplosie.
- Ongelijke kansen op de woningmarkt (naast onderwijs, arbeidsmarkt).
- Mobiliteit en (fiets)parkeren op gespannen voet met leefkwaliteit? Nieuwe mobiliteitsvisie koerst juist op verbetering (fietsstad met goede fietsoplossingen).
- Grote druk op de openbare ruimte en het onderhoud daarvan oa. door verdichting en nieuwe inzichten. Maatschappelijke urgentie ophogen onderhoudsniveau van openbare ruimte.
- Verwachte werkgelegenheidsgroei blijft relatief achter bij verwachte bevolkingsgroei.
 - Leegstandscijfers kantoren- en bedrijfsruimte onder frictieniveau.
- Ecologie/natuur versus ro-dynamiek: tegengestelde belangen, publieke opinie.
- Ontwikkeling naar CO2-neutraliteit in 2035 gaat te traag.
- Grote verschillen tussen en binnen wijken.
 - Aantal wijken/buurtten in Groningen-Noord en -Oost ontwikkelen zich ongunstig.
- Nieuw perspectief: veel landelijk gebied, agrarisch en landschappelijk waardevol.
- Binnenstad en aantal sectoren (retail, cultuur) onder druk door Corona.

Trends, ontwikkelingen en opgaven per domein

Opgave: Werken aan een leefbare, gezonde ongedeelde gemeente

- Beleid op orde gebracht: nu van beleidsontwikkeling naar uitvoering.
 - Volop doorzetten van reeds ingezette beleidslijnen (beleidscontinuïteit).
- Rol van aanjager (multiplier, doelbereik) en bewaker publiek belang.
- Bouwen, bouwen, bouwen: altijd met kwaliteit, multifunctioneel, brede segmentatie dus ook betaalbaar.
- Verdichting: goede inpassing, leefbaarheid en gezondheid uitgangspunt.
- (Pro)Actieve rol gemeentelijke overheid: forse voorinvesteringen in de openbare ruimte, duurzame infra en dus onrendabele toppen.
- Grootschalige, integrale en inclusieve gebiedsontwikkeling.
- Versnelling energietransitie: warmtetransitie, zon en wind.
- Integrale wijkvernieuwing.
- Continuering programma's binnenstad en "Versterken en vernieuwen" (gedekt).
- Centrale opgave: hoe financieren we stadsontwikkeling in 2022-2026 ev.

Trends, ontwikkelingen en opgaven per domein

Prioritaire opgaven ruimtelijke ontwikkeling

- Basis op orde: pro-actief sturen op ruimtelijke ontwikkelingen.
- Vereist een continuering/aanvulling van de intensiveringsmiddelen.
- Extra middelen, incidenteel en structureel (kapitaallasten) voor onderstaande opgaven:
- Wijkvernieuwing als belangrijkste integrale domeinoverstijgende opgave.
- Uitvoering mobiliteitsvisie voor leefbare, veilige, doorwaadbare én bereikbare stad, nauwe samenhang met de leidraad nieuwe ruimte.
- Klimaatakkoord: gemeentelijke regie op transitie bebouwde omgeving en ontwikkeling van hernieuwbare energie.
 - Inclusief inzet op voldoende netcapaciteit voor zowel levering als afname van duurzame elektriciteit voor bestaande en toekomstige bedrijvigheid.
- Bovenwijkse infrastructuur en voorzieningen.

Trends, ontwikkelingen en opgaven per domein

Randvoorwaarden rond ruimtelijke opgaven

- Schaa sprong Stadsontwikkeling: voldoende gekwalificeerde medewerkers (veel dynamiek, sterke vergrijzing, mn. rond uitvoering).
- Omgevingswet en toenemende kloof burgeroverheid nopen tot extra zorgvuldige planprocessen, met participatie aan de voorkant.
- Extra inzet van capaciteit, specifieke kwaliteiten nodig.
- Duurzame instandhouding van de openbare ruimte vergt kwaliteitsimpuls beheer en onderhoud.
- Voorkomen dat inrichtingsambities door onvoldoende onderhoud teniet wordt gedaan.
- Aanjagende rol met middelen: “kosten voor de baat” (multiplier).
- Benutting kansen op Haagse en Europese agenda (voorinvesteringen, inzet onrendabele toppen, innovatieve oplossingen).
 - Bijv. woningbouw, kwetsbare wijken, energie/ klimaat, arbeidsmarkt/JTF.
- Cofinancieringsmiddelen voor externe subsidiebronnen (zie Volkshuisvestingsfonds).
- (Continue lobby-aandacht voor) Betere regionale en (inter)nationale OV-verbindingen, waaronder de Lelylijn.

Trends, ontwikkelingen en opgaven per domein

Economische ontwikkelingen

- Goede prognoses CPB maar omgeven door grote onzekerheden, waaronder Corona, geo-politieke conflicten en inflatoire druk die waarschijnlijk zullen leiden tot neerwaartse aanpassing van de prognoses:
 - Groei economie in 2022: 3,5%.
 - Lage werkloosheid (van 3,2% naar 3,5 % in 2022 landelijk).
- Stijgende krapte op de arbeidsmarkt.
 - Voor het eerst meer vacatures dan werkzoekenden
 - Raakt specifieke sectoren sterk bijv. woningbouw en energietransitie
 - Onvoldoende aansluiting arbeidsmarkt diverse groepen
- Ruimte om te ondernemen in Groningen wordt schaarser
- Sleutel in Groningse werkgelegenheid ligt bij kenniseconomie en innovatie.

Trends, ontwikkelingen en opgaven per domein

Werken aan de randvoorwaarden voor een sterke economie met werkgelegenheid voor iedereen

Investeren in kenniseconomie en innovatie:

- Blijvende inzet op de stuwende Groningse sterktes Digitalisering, Energie en Life Science and Health ("LSH")
- Investeren in het kennis- en innovatie-ecosysteem van Groningen, waaronder de stad als Campus.
- Verder benutten van profiel als Internationale Kennisstad als aantrekkingsfactor op bedrijven en talent
- Door-investeren op start- and scale-up klimaat, opschaling Founded in Groningen en Make it in the North
- Inzet op innovatie om transitie op gang te helpen o.a. in rol as launching customer en inzetten dat MKB aanhaakt op innovatie

Opgave arbeidsmarkt als belangrijkste randvoorwaarde voor groei:

- Begeleiden en faciliteren van bedrijven om positie als aantrekkelijk werkgever te versterken.

- Samen met ondernemers, kennisinstellingen en regionale overheden werken aan aantrekken en behouden van binnen- en buitenlands talent.

Ruimte voor ondernemers als randvoorwaarde:

- Verzorgen van voldoende ruimte voor bestaande en nieuwe bedrijven door uitbreiding en verbetering van werklocaties.
- Flexibiliteit houden in regelgeving omdat we de ontwikkeling van de markten slechts ten dele kunnen voorspellen.
- Ruimte scheppen voor specifieke doelgroepen, (snel-groeiende start-ups, laboratorium faciliteiten, incubator, broedplaatsen).
- Samenwerken in regionale verbanden. Inzet op onze positie tussen Randstad en Noord-Duitsland / Scandinavië in energie, watersstof, infrastructuur.

Trends, ontwikkelingen en opgaven per domein

Betere profilering en positionering in Den Haag en Brussel

- Groningen groeit door de komende jaren en is zesde gemeente van NL
- Daarbij hoort ook dat we een serieuze gesprekspartner zijn.
- Dat biedt kansen om rijksbeleid en Europees beleid te beïnvloeden en ook kansen op (co) financiering.
- Beïnvloeding is dus nodig om onze eigen doelen te halen en om concurrerend te blijven met andere grote steden in NL en EU.
- Voor goede samenwerking en beïnvloeding is nodig dat we:
 - Prioriteren: weten wat we willen van Den Haag/ Brussel op onze belangrijkste dossiers
 - Goed weten wat er speelt in Den Haag en Brussel en onze terminologie daar zoveel mogelijk op laten aansluiten in ons eigen voordeel. Dit geldt ook voor uw komende coalitieakkoord
- We een betrouwbare partner zijn in de samenwerking
- En daar proactief op kunnen acteren
- We een passende positie innemen in landelijke netwerken als G40, VNG en G6 en Europese Netwerken als Eurocities
- We zelf cofinanciering kunnen vrijmaken om externe financieringskansen waarvoor cofinanciering vaak een vereiste is, te kunnen benutten.
- Als we dit alles naar een hoger niveau willen tillen is extra inzet nodig, bestuurlijk en ambtelijk, o.a. in de vorm van een vertegenwoordiging in Den Haag.

Trends, ontwikkelingen en opgaven per domein

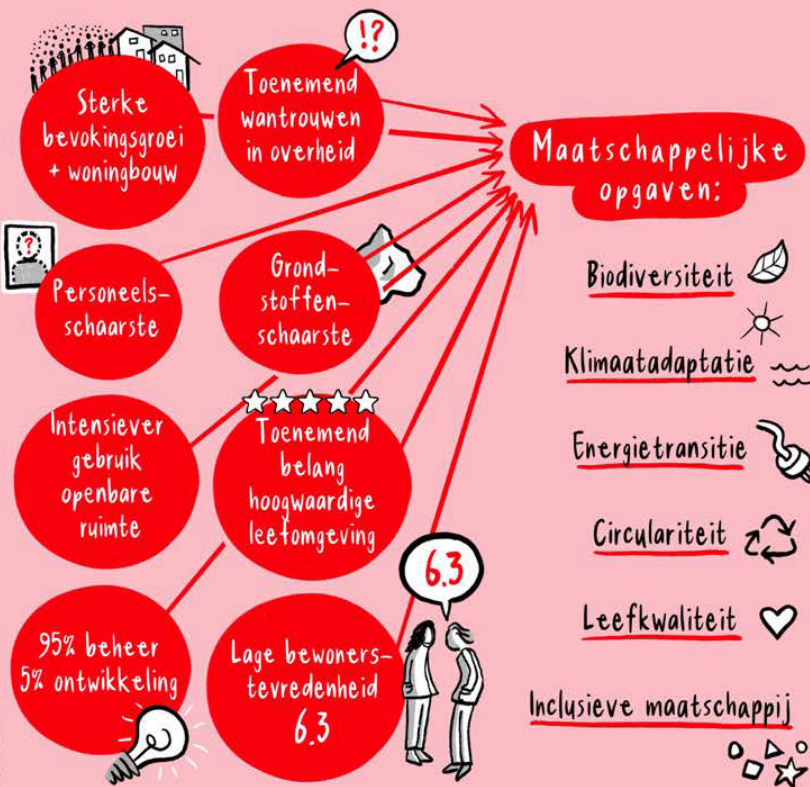
Akkoord van Groningen

- De samenwerking in het Akkoord van Groningen op thema's als Energie, Health en Digitalisering is uniek. Zowel qua inhoud als qua bijbehorende lobby. Advies: verstevig deze samenwerking.
- Samen kunnen we ons blijven profileren als aantrekkelijke kennisregio, wat landelijk en internationaal zorgt voor een herkenbaar beeld.
- Als we hiervoor kiezen moeten we onze regionale slagkracht vergroten met langjarige organisatieoverstijgende programma's.
- Het uitbouwen van onze speciale band met Noord-Duitsland (Bremen, Hamburg, Oldenburg) helpt bij het verstevigen van deze positie doordat het onze (kennis)economie aanjaagt en deuren opent naar Scandinavië.

TRENDS & ONTWIKKELINGEN

Wat komt er af op Stadsbeheer?

STRATEGIE STADSBEHEER

Stadsbeheer wil bijdragen aan

Ambities Gemeente Groningen:

- 2025 Emissieloze binnenstad
- 2030 Afvalloze stad
- 2035 CO2 neutraal
- Positieve beleving openbare ruimte
- Veilig gevoel & veiligheid
- Circulaire economie
- Economisch herstel na corona
- Mobiliteit
- Preventieve gezondheidszorg
- Hoge leefkwaliteit

Ambities Beheer & Afval:

- Bewonerstevredenheid naar **7**
- Afvalscheiding $\geq 80\%$
- Onderhoudsniveau omhoog
- Voldoende vakkundig personeel
- Kansgestuurd beheer:
 - verbeteren leefkwaliteit
 - benutten koppelkansen
- Bijdrage maatschappelijke opgaven
- Bevorderen hergebruik grondstoffen

Stadsbeheer is het visitekaartje van de gemeente

Winnen met Beheer!

Trends, ontwikkelingen en opgaven per domein

Ontwikkeling/Opgaven Stadsbeheer:

“Winst voor de toekomst zit in Stadsbeheer”

- Veel kansen in reguliere onderhoudsprogramma's voor leefkwaliteit en maatschappelijke opgaven.
- De basis op orde houden: nieuw 10-jaren vervangingsplan (MJIP) noodzakelijk om bestaande voorzieningen in de openbare ruimte functioneel en veilig te houden
- Verhogen huidig lage onderhoudsniveau en daarmee samenhangende bewonerstevredenheid. Onderhoudsniveau beter afstemmen op toegenomen gebruiksdruk en belang dat bewoners hechten aan leefkwaliteit.
- Personeelsschaarste en sociaal werkgeverschap (doelgroepen met afstand arbeidsmarkt).
- Impulsen voor afval- en grondstoffenmanagement (meer bewustwording afvalscheiding).
- Bevordering circulaire economie, wo. circulariteitshub: “in 2030 een afvalloze gemeente”.
- Uitbreiding onderhoudsareaal en verhoging kwaliteitsambities in ruimtelijke ontwikkelingen.
- Door Energietransitie-Klimaatontwikkeling/adaptatie extra eisen aan beheer/onderhoud.
- Nieuw 10-jaren vervangingsplan vanaf 2022 (vereist forse extra investering).
- Versterking biodiversiteit, aanpak exoten.
- Vraagstukken rond huisvesting, ICT en stijgende materiaal, energie en brandstofprijzen.

Trends, ontwikkelingen en opgaven per domein

Ontwikkelingen & Opgaven Veiligheid

Uitdagingen veiligheidsdomein door schaa sprong steeds complexer

- Ondermijnende criminaliteit (hennepteelt, witwassen, vastgoedfraude en mensenhandel) wordt steeds meer gezien als breed maatschappelijk probleem.
- Met de stapeling van sociale problemen heeft criminaliteit in kwetsbare wijken een georganiseerd en structureel karakter gekregen.
- Verbinding tussen zorg-, sociaal, en veiligheidsdomein is cruciaal om overlast en criminaliteit tegen te gaan, in het bijzonder in de kwetsbare noordelijke stadswijken.
- Nieuwe technologieën digitalisering leiden tot explosieve toename van cybercrime.
- Verjonging (8-12 jaar) en verharding (criminaliteit) bij problematische jeugdgroepen.
- Toename van maatschappelijk onbehagen en steeds scherpere tegenstellingen
- Toenemende data en informatie bieden kansen voor het verbeteren van veiligheid, mits zorgvuldig.

Openbare ruimte steeds meer onder druk - overlastmeldingen en hotspots nemen toe

- Meer incidenten en meldingen van personen met onbegrepen gedrag
- Meer jeugd- afval- en geluidsoverlast

Trends, ontwikkelingen en opgaven per domein

Veiligheids- en overlastopgaven

Opgaven uit beleidskader Veiligheid 2021 - 2024 zijn onverminderd urgent

Trends, ontwikkelingen en opgaven per domein

Democratische Vernieuwing en Participatie

- Toenemende behoefte aan invloed op eigen woonomgeving.
- Meer invloed: meedoen aan besluitvorming en overheidshandelen.
- Lokale democratie vergt permanent onderhoud, eigentijdse werkwijze
- Toenemende kloof tussen overheid en burger.
- “Onzichtbare overheid en menselijke maat verdwenen”.
- Onvrede en gevoelens over “bevoordeling en schijninspraak”.
- Groeiende kansenongelijkheid en tweedeling.
- Steeds meer bewonersinitiatieven en right to challenge.
- Omgevingswet: zorgvuldige participatie aan voorkant van het proces.

Trends, ontwikkelingen en opgaven per domein

Opgaven Democratische Vernieuwing en Participatie

- Meer zeggenschap bewoners over eigen woon- en leefomgeving.
- Doorontwikkelen gebiedsgericht werken, democratische experiment.
- Houden aan bewonersconvenant met wijkvertegenwoordigingen.
- Participatieprocessen zijn toegankelijk, transparant en representatief.
- Vooraf duidelijkheid over beïnvloedbare ruimte (ook rol raad). Daartoe:
 - Goede verankering democratische vernieuwing en participatie:
 - Participatie-verordening.
 - Kaderstelling/participatieplan bij grotere, complexe of ingrijpende projecten.
 - Eisen aan participatie bij private vergunningaanvragen.
 - Extra capaciteitsinzet organisatiebreed voor zorgvuldige planprocessen.

Trends, ontwikkelingen en opgaven per domein

**OIS-onderzoek (nov. 2021) onder inwoners Groningen:
top 5 verkiezingsthema's**

- **Duurzaamheid/milieu/energietransitie/groen.**
- **Huisvesting/woningtekort/woningbouw.**
- **Leefbaarheid/beheer openbare ruimte.**
- **Armoede.**
- **Studenten.**

Landsbrede belevings- en prioriteitenmeting:

- Voldoende betaalbare woningen.
- Veilige wijken/kernen en een veilig centrum.
- Inwoners betrekken bij nieuwe plannen.
- Belangrijkste aandachtspunten Coronacrisis: voorkomen van spanningen, tegengaan eenzaamheid/somberheid en aanpak onderwijsachterstanden op school

Trends, ontwikkelingen en opgaven per domein

Wijk/dorpsontwikkeling en wijk/dorpsvernieuwing

- Programmabureau wijkvernieuwing en gebiedsgericht werken.
- Ontwikkeling van vierjarige cyclus van gebiedsprogramma's.
- Integrale benadering van alle thema's met regie op het gebied.
- Geografische concentratie kwetsbaren, problematiek veelal gestapeld: extra impulsen kwetsbare wijken door intensivering wijkvernieuwing.
- Robuuste samenwerkingsstructuur tussen gebiedsteams en bewoners.
- Extra aandacht voor aardbevingsgebied en dorpen vm. Ten Boer en Haren.
- Doel: brede welvaart, bouwen aan vertrouwen, duurzaam stadsbeheer.
- Brede organisatorische verankering.
- Lobby Manifeststeden: generatielang rijkscommitment kwetsbare wijken

Trends, ontwikkelingen en opgaven per domein

Opgaven Maatschappelijk Vastgoed (I)

- Groningen Groeit: Integrale gebiedsontwikkeling en meegroei voorzieningen/accommodaties.
- Voorraad kenmerkt zich door een hoge leeftijd (50% ouder dan 40 jaar). Dit betekent in alle sectoren forse en kostbare vernieuwings-, renovatie- en upgradingsopgaven.
- De gemeente spaart niet voor nieuwbouw, upgradering, renovatie, etc.
- De oude voorraad brengt kwetsbaarheid in relatie tot veranderende eisen en regelgeving met zich mee. Het levert tevens spanning irt gemeentelijke ambities
- De gemeente heeft een wettelijke zorgplicht voor onderwijshuisvesting en accommodaties voor bewegingsonderwijs. De huisvestingsplannen kennen een horizon van 20 jaren en een investeringsniveau van 500-600 miljoen.
- De oude voorraad leidt tot toenemende kosten voor beheer en onderhoud.
- Klimaatakkoord vraagt verduurzaming van het maatschappelijk vastgoed, met het oogmerk aardgasloos en CO2 (-95%) reductie in 2050. In de landelijke sectorale routekaarten is geconstateerd dat het tientallen miljarden aan onrendabele investeringen betreft.

Trends, ontwikkelingen en opgaven per domein

Opgaven Maatschappelijk Vastgoed (II)

- De grote opgaven in het maatschappelijk vastgoed vragen programma gestuurde langjarige accommodatieplannen om focus en prioritering te organiseren en afgewogen inzet van middelen.
- De Oosterpoort, Kardinge en Martiniplaza zijn aanstaande forse investeringsopgaven in de periode 5 tot 10 jaar
- Bij de sportaccommodaties is sprake van een structureel tekort aan beschikbare middelen voor beheer en onderhoud.
- Meerdere Wijkposten van de gemeente zijn sterk verouderd en faciliteren niet goed de bedrijfsvoering en gemeentelijke ambities.

Trends, ontwikkelingen en opgaven per domein

Randvoorwaardelijke opgaven concernbreed rond organisatie en dienstverlening

Digitale opgave

Digitalisering is tegenwoordig essentieel om onze maatschappelijke taak als overheid te kunnen vervullen. Willen we onze gemeentelijke ambities kunnen waarmaken en de continuïteit van onze dienstverlening overeind houden - zoals op het gebied van de omgevingswet, publieke dienstverlening, schuldhulpverlening, regelingen in het sociaal domein - dan zijn structurele investeringen absoluut noodzakelijk.

Uitvoeringskracht gemeentelijke organisatie met voldoende en gekwalificeerd personeel

- Hoe kunnen we de juiste mensen vinden, geschikt maken en aan ons binden?
- Wanneer we nu niets doen – op gebied van arbeidsmarktbeleid, recruitment en verlichting werkweek voor oudere werknemers - zullen we binnen afzienbare tijd kampen met onderbezetting met grote risico's voor de dienstverlening aan onze burgers.

Trends, ontwikkelingen en opgaven per domein

Randvoorwaardelijke opgave: Groninger digitale ambitie

- Van belang voor blijvende meerwaarde, continuïteit dienstverlening en realisering ambities gemeente.
- Mogelijkheden voor maatschappelijke opgaven en verbetering dienstverlening.
- Digitalisering vormt zelf ook een maatschappelijke opgave:
 - kan iedereen meedoen?
 - waarborging publieke waarden als privacy, veiligheid en autonomie. Stevige opgave in Digitaal Veilig Groningen.
- Bijdrage aan Groningen als 2e ICT-stad van Nederland (ook voorkomen imagoschade, waarborgen continuïteit uitvoeringsdienstverlening).
- Digitale (meer)waarde die er ook voor zorgt dat juist iedereen kan meedoen.
- Vertaling in digitale agenda met substantieel investeringsbudget is noodzakelijk
- Digitale ambities vragen om herijking outsourcingstrategie

Trends, ontwikkelingen en opgaven per domein

Randvoorwaardelijke ontwikkelingen en opgaven: Uitvoeringskracht en voldoende gekwalificeerd personeel

Overall gemeenten:

- toegenomen druk op de uitvoeringskracht (VNG, BMC).
- krappe arbeidsmarkt, nu al tekort bij politie, zorg, onderwijs en gemeenten.
- door vergrijzing hoge uitstroom komende jaren (40% in 10 jaar in Groningen).

Groningen als aantrekkelijke werkgever: Hoe vinden we de juiste mensen en blijven we medewerkers aan ons binden?

- vanwege krappe arbeidsmarkt en de verwachte uitstroom;

- vergrijzing is urgenter thema dan ooit (40% uitstroom komende 10 jaar). Hoe houden we ook oudere medewerkers gemotiveerd en gezond: verlichting werkweek.
- vraagt instrumenten op gebied van wervingsstrategie, datagedreven werken, slimme software, sterk werkgeversmerk, continu leren en ontwikkelen.
- deze ontwikkeling versterkt het effect van de uitvoeringscapaciteit die al onder druk staat, benodigd voor alle komende maatschappelijke en economische uitdagingen.

Trends, ontwikkelingen en opgaven per domein

Ontwikkelingen publieke dienstverlening

- Complexiteit samenleving, meer en belangrijke taken naar gemeenten leidt tot complexere zaken, multiproblemen en benodigd maatwerk.
- Grote druk op de voorkant/balies, hoog ziekteverzuim.
- Vaak ook met internationale component.
- Toegenomen verschillen tussen inwoners.
- Kwetsbare inwoners (circa 20% van de Groningers is niet digitaal vaardig en kan minder goed lezen en schrijven).

Trends, ontwikkelingen en opgaven per domein

Investeren in burgerzaken: 10 vensters in één oogopslag

Ziekteverzuim	Locaties	Inwoneraantal	Focus op uitvoering	Gevolgen reorganisatie
<ul style="list-style-type: none">- 14% verzuim (gemidd. 2021)- Meer werk, minder mensen- Reorganisatie	<ul style="list-style-type: none">- Bezuiniging geïncasseerd- Locaties NIET gesloten- Bezettingsprobleem	<ul style="list-style-type: none">- Nu: 235.000 inwoners- Structureel hogere afgifte documenten	<ul style="list-style-type: none">- 'Alle hens aan dek'- Balies open gedurende corona- Te weinig beleidsvoorbereiding	<ul style="list-style-type: none">- Formatie gedaald van 49,69 -> 40,22 fte- Waren de aannames juist?
Automatisering	Strategische personeelsplanning	Span of control	Uitbreiding taken	Landelijke tendens
<ul style="list-style-type: none">- Benefits iBurgerzaken niet optimaal- Frequente storingen ICT Groningen	<ul style="list-style-type: none">- Hoger opleidingsniveau- Complexere zaken- Internationale oriëntatie	<ul style="list-style-type: none">- Omvang formatie gegroeid- Leidinggevende formatie achtergebleven	<ul style="list-style-type: none">- Loketten Haren, Ten Boer- Selwerderhof- Parkeren (in voorb.)	<ul style="list-style-type: none">- Ook andere gemeenten merken gevolgen- Forecast meerjarenperspectief- Visie op dienstverlening

Trends, ontwikkelingen en opgaven per domein

Dienstverlening: Naar een moderne en toegankelijke overheid (I)

- Toegankelijke en inclusieve gemeente: toegenomen complexiteit en samengestelde vragen (armoede, inkomen, werk, zorg, welzijn, wonen) vragen om:
 - (meer) oog voor kwetsbare inwoners en verschillen tussen inwoners.
 - ruimte voor het juiste maatwerk en fysieke dienstverlening (herijking).
 - hoge kwaliteit aan de voorkant (balies).
 - één aanspreekpunt.
 - goede achterliggende info voorziening en systemen (MijnGroningen) ipv huidige versnippering.

Trends, ontwikkelingen en opgaven per domein

Dienstverlening: Naar een moderne en toegankelijke overheid (II)

- Digitale ambitie & veiligheid (digitale agenda).
- Transparante overheid: eisen aan de organisatie ter waarborging van open en transparant bestuur (WOO).

Trends, ontwikkelingen en opgaven per domein

Belangrijkste samenbindende opgaven (Inclusief toelichting in steekwoorden)

- 1. Versterken bestaanszekerheid**
Passende huisvesting en woonzorgarrangementen, voldoende inkomen, toegang tot werk, aanpak intergenerationele armoede, leven lang ontwikkelen.
- 2. Vergroting kansengelijkheid**
Onderwijs, kansrijke start, positief opgroeien, arbeidsmarkt.
- 3. Gezond leven**
(Gezond) Leven gemakkelijker maken: preventie, sociale basis, meedoen, ondersteuning Jeugdwet en Wmo, extra inzet op ontmoeting, cultuur en sport.
- 4. Verbetering veiligheid**
Aanpak ondermijning (focus op wegnemen voedingsbodem), vergroten cyberweerbaarheid (tegen cyberfraude), verbinding veiligheid en zorg (in het bijzonder jeugd en veiligheid), inzet op depolarisatie.
- 5. Groningen Groeit – Bouwen, bouwen, bouwen (tevens als antwoord op toenemende demografische druk).**
Stevige woningbouw met passende segmentering is ook cruciaal voor toekomstige omvang beroepsbevolking.

Trends, ontwikkelingen en opgaven per domein

Belangrijkste samenbindende opgaven (Inclusief toelichting in steekwoorden)

- 6. Faciliteren groei met behoud en versterking leefkwaliteit.**
Integrale gebiedsontwikkeling, betaalbaar bouwen, duurzame instandhouding en tijdige vervanging van huidige areaal, meegroei voorzieningen/accommodaties, aantrekkelijke stad (ook cultuur en evenementen), gemengde wijken, bewonerstevredenheid over kwaliteit en onderhoud openbare ruimte. Inzet in combinatie met meer ruimte voor beweging (wandelen en fietsen, in lijn met mobiliteitsvisie “de doorwaadbare stad”) en de eisen die dit stelt aan de hoofdinfrastructuur.
- 7. Onze bijdrage aan het Klimaatakkoord.**
Groningen CO2-neutraal 2035, klimaatadaptatie en circulaire economie.
- 8. Integrale wijkvernieuwing: structurele verbetering van de leefbaarheid en veiligheid in kwetsbare wijken.**
Aanpak concentratie kwetsbare groepen en gestapelde problematiek huishoudens, toevoegen omgevingskwaliteit.
- 9. Arbeidsmarkt en vestigingsklimaat.**
Iedereen is nodig, binden (inter)nationaal talent, omvang beroepsbevolking, mismatch arbeidsmarkt/meer werk laagopgeleiden, verbeteren randvoorwaarden voor groei, ruimte voor ondernemen, innovatie & kenniseconomie.
- 10. Positioneringsopgave.**
Profilering, gesprekspartner zijn in Den Haag en Brussel, denken en doen vanuit een sterke positie als kennisregio van nationaal en internationaal belang.

Trends, ontwikkelingen en opgaven per domein

Belangrijkste samenbindende opgaven (Inclusief toelichting in steekwoorden)

11. Democratische vernieuwing/participatie.

Maatwerk, gebiedsgericht werken, participatie en vergunningverlening/werken in lijn met de Omgevingswet, dichten kloof burger-overheid/herstel vertrouwen, werken aan Omgevingswet.

12. Structurele aanpak en verduurzaming van verouderd maatschappelijk vastgoed.

En: nieuwbouw Kardingse, Oosterpoort en Martiniplaza.

13. Digitale opgave

Om onze maatschappelijke taak als overheid te kunnen vervullen, onze gemeentelijke ambities te kunnen realiseren en continuïteit van onze dienstverlening overeind te houden.

14. Uitvoeringskracht gemeentelijke organisatie met voldoende en gekwalificeerd personeel.

Met aangescherpt wervings- en personeelsbeleid (ook als antwoord op de vergrijzing binnen de organisatie).

15. Inclusieve, toegankelijke en transparante overheid.

Met oog voor kwetsbare inwoners, complexe vaak multiprobleem gevallen vragen om maatwerk, hoge dienstverlening aan de voorkant (balies), degelijke eisen aan informatie(beheer) en goede ICT (= digitale ambitie).

16. Financiën: scherpe keuzes, prioritering verbindende opgaven, benutting externe bronnen.

- Uitgaan van beschikbare middelen in meerjarenbeeld (inclusief effecten regeerakkoord) en aandacht voor de financiële positie.
- Flexibel Cofinancieringsfonds om optimaal gebruik te maken van beschikbare externe bronnen voor de opgaven en knelpunten.

Trends, ontwikkelingen en opgaven per domein

'State of the Region' Bgm. Koen Schuiling tijdens Let's Gro op 4 november 2021

Ik kan wel zeggen dat ik de onderhandelaars van de kabinetsformatie heb verteld hoe veelbelovend de toekomst van Groningen is en vooral ook hoeveel Nederland daaraan kan hebben. Als we er tenminste voor kiezen om daar aandacht voor te hebben. (...)

Groningen is inmiddels de zesde gemeente van het land. We strijden met Eindhoven om plek 5, en zij staan inmiddels zo'n 2.000 inwoners voor. U vraag zich misschien af wat het uitmaakt dat we tot dat rijtje zes grote gemeenten horen. Dat zit hem in twee dingen.

Nederland heeft een aantal beeldbepalende en economisch sterke regio's. Deze regio's zijn voor het hele land van belang. Daarom hebben zij de bijzondere aandacht van Den Haag en Brussel. Het gaat om de Randstad, Brainport Eindhoven, en Groningen. Nu moet ik bekennen dat ook nog niet iedereen in Groningen dat weet. Maar het is wel zo. Er gebeuren hier echt prachtige en baanbrekende dingen rond energie, gezond ouder worden, digitale economie en voedsel. (...) Onze omvang, onze ligging en onze potentie maken ons een speler van nationaal belang. (...)

De tweede reden waarom het belangrijk is om te realiseren dat we "groot" zijn, is dat we daardoor ook te maken hebben met problemen die bij een grote gemeente horen. Dat gaat bijvoorbeeld om woningnood, armoede en criminaliteit. (...)

We hebben hier veel te doen. Maar we kunnen ook heel veel doen voor onszelf, voor de regio en voor Nederland.'

Trends, ontwikkelingen en opgaven per domein

Financiële meerjarenbeeld

	2023	2024	2025	2026
Saldo MJB conform begroting 2022	-	-	-	12.012
Actueel meerjarenbeeld	25.043	31.693	36.058	17.472
Verschil	25.043	31.693	36.058	5.460

Aanpassingen na de begroting 2022:

- De septembercirculaire 2021 is verwerkt;
- Het BUIG budget is bijgesteld;
- Nominale compensatie en rente-effecten zijn geactualiseerd;
- Effect Regeerakkoord op de algemene uitkering zijn opgenomen;
- Overige autonome ontwikkelingen voor de gemeente zijn opgenomen.

Trends, ontwikkelingen en opgaven per domein

Financiële meerjarenbeeld

Onzekerheden in meerjarenbeeld 2023-2026:

- In meicirculaire 2022 staat de uitwerking van het regeerakkoord op de algemene uitkering. Deze zal afwijken van de huidige inschattingen;
- Accres vanuit startnota o.b.v. regeerakkoord: als de Rijksuitgaven lager uitvallen, leidt dit direct tot een lager accres;
- Dit voorjaar volgt een actualisatie van loon- en prijsontwikkelingen (op basis van cijfers van het centraal economisch planbureau) en renteontwikkelingen;
- Effect forse stijging energieprijzen op uitgaven;
- Effect oorlog in Oekraïne;
- Onzekerheid over de herijking gemeentefonds en opschalingskorting vanaf 2026.

Financiële situatie / Weerstandsvermogen

- Financiële positie van gemeente Groningen is zwak, dit blijkt uit een laag eigen vermogen (reserves) en hoge schulden. Dit is ook de conclusie van de houdbaarheidstest van de VNG in 2021;
- Versterken Financiële positie blijft nodig. Op basis van de Financiële kengetallen (solvabiliteit en schuldquote) is aanvulling van de reserves noodzakelijk;
- Weerstandsvermogen in begroting 2022 wel op orde: ratio 2022 127%, aandeel reserves 59% ligt boven de streefwaarden.

Trends, ontwikkelingen en opgaven per domein

Totaal overzicht opgaven

nr.	Opgave onderhandelingsdossier	s / i	2023	2024	2025	2026	FTE
Inwoners							
	Totaal opgave inwoners		-785	-785	-755	-595	1,00
Sociaal-maatschappelijke opgave (Vitaal en sociaal)							
	Totaal sociaal maatschappelijke opgave		-16.660	-16.221	-16.337	-16.537	13,80
Ruimtelijk-economische opgave (Economie en ruimte + Leefomgeving)							
	Totaal ruimtelijk economische opgave		-20.299	-20.718	-24.172	-23.597	29,50
Veiligheid en handhaving							
	Totaal opgaven veiligheid en handhaving		-2.472	-2.925	-3.672	-3.733	15,70
Integrale wijkvernieuwing en wijkontwikkeling							
	Totaal opgaven integrale wijkvernieuwing en wijkontwikkeling		-13.057	-14.906	-15.255	-15.720	12,00
Dienstverlening en organisatie (Bestuur en dienstverlening)							
	Totaal opgaven dienstverlening en organisatie		-8.543	-11.932	-11.806	-10.880	11,50
	Totaal opgaven onderhandelingsdossier		-61.816	-67.487	-71.996	-71.062	83,50

Grote opgaven als nieuwe Oosterpoort en nieuwbouw Martiniplaza nog niet financieel meegenomen

Trends, ontwikkelingen en opgaven per domein

Totaal overzicht knelpunten

nr.	Knelpunten onderhandelingsdossier	s / i	2023	2024	2025	2026	FTE
Sociaal-maatschappelijke opgave (Vitaal en sociaal)							
	Totaal knelpunten sociaal maatschappelijke opgave		-5,353	-5.480	-5,898	-5,956	35,80
Ruimtelijk-economische opgave (Economie en ruimte + Leefomgeving)							
	Totaal knelpunten ruimtelijke economische opgave		-3.513	-2.034	-1.989	-1.965	8,90
Veiligheid en handhaving							
	Totaal knelpunten veiligheid en handhaving		-2.035	-2.035	-1.875	-565	3,00
Integrale wijkvernieuwing en wijkontwikkeling							
	Totaal knelpunten integrale wijkvernieuwing en wijkontwikkeling		-954	-954	-954	-954	7,40
Dienstverlening en organisatie (Bestuur en dienstverlening)							
	Totaal knelpunten dienstverlening en organisatie		-1.583	-1.583	-1.433	-1.258	5,10
	Totaal Opgaven		-13.438	-12.086	-12.149	-10.698	60,20

- Voor jeugdhulp (en implementatie SAMEN bij de WIJ) zijn geen bedragen opgenomen.
- De knelpunten onder de €150.000 zijn niet in dit totaaloverzicht opgenomen. Deze staan wel ter informatie in de toelichting op de knelpunten.